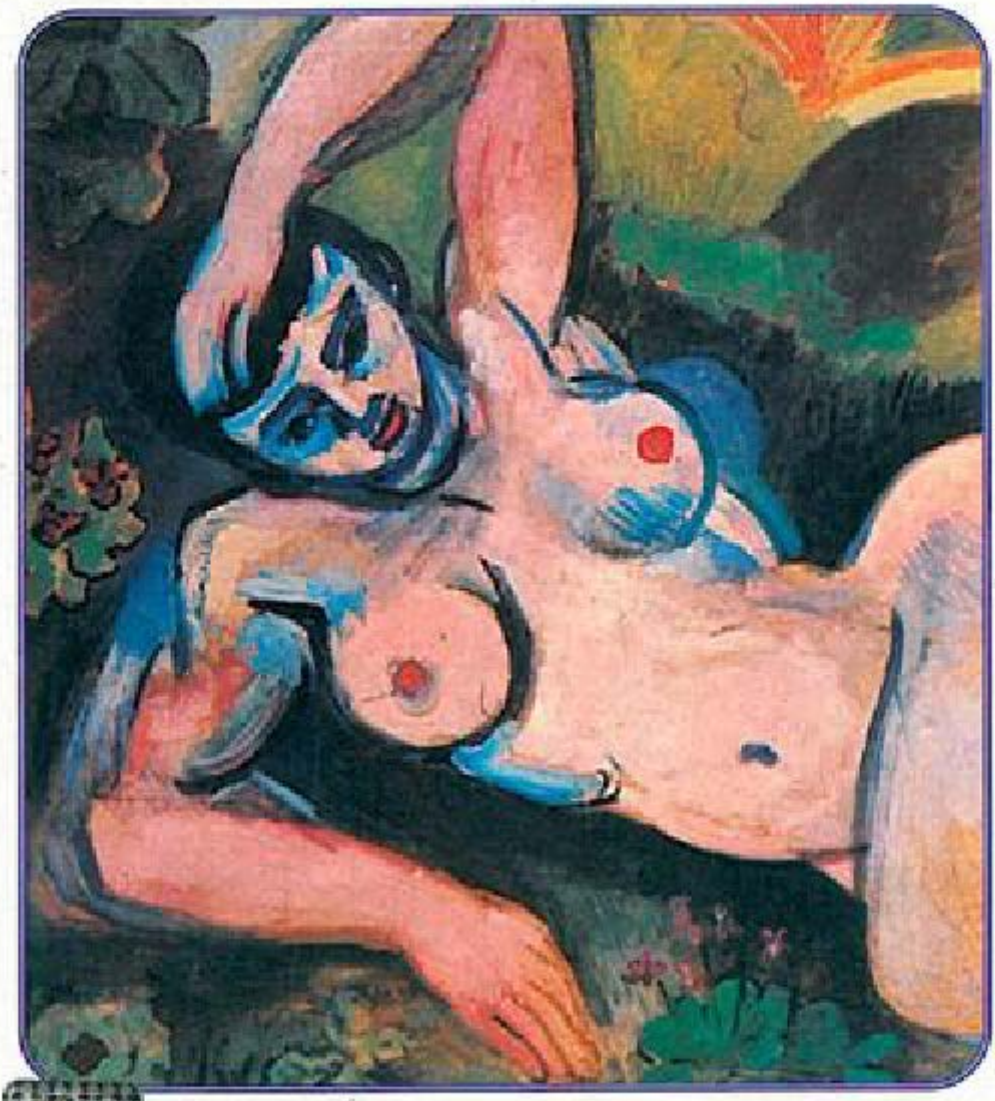
HENRY MILLER

KARA İLKBAHAR

ÇEVİREN:YAŞAR GÜNENÇ

YABA

YABA YAYINLARI : 69

Çeviri Kitaplar Dizisi : 20

DÜNYA YAZARLARINDAN SEÇMELER

ISBN 975 - 386 - 035 - 8

- 1. Basım : Mart 1997
- Kapaktaki resim : Henry Matise
- Kapak düzeni : D. Piranlı
- Dizgi, basım, cilt : San Matbaası (311 98 19)

YABA YAYINLARI : P. K. 404 Ulus 06043 - ANKARA
Dağıtım adresi : (YABA) Tuna Cad. 11/31 Kızılay/ANKARA
Tel : (312) 435 08 50 ● Tel & Fax : 316 64 00

Henry Miller

KARA İLKBAHAR

Çeviren :

YAŞAR GÜNENÇ

MILLER, 26 Kasım 1891 yılında Brooklyn'de doğ
oğludur. Birçok Amerikalı yazar gibi avare ge
yaparak hayatını kazandı. Piyanist, boksör, o
zeltmenlik, kolej hademeliği, ressamlık gibi
ıncak evlendikten sonra düzenli bir hayat kı
e de serüvenlere atılmaktan kendini alamadı. '
Fransa'da geçirdi, ilk kitaplarını 1930'lu yıllarda
aşladı. İlk kitabı olan «Yengeç Dönencesi» nii
ı İlkbahar» çıktı. Sonra «Max ve Ragositler», «K
«Anılar Anılar», «Sexus», «Plexus», «Nexus» ad
tık dünya ölçüsünde bir ün kazandı. Hayatı v
i yazı ve resimlerini «Yaşamım ve Zamanlar
ta topladı.

Ben, sandığım gibi miyim yoksa başkalarının beni sandığı gibi miyim? Bilinmeyen ve bilinemeyecek benliğimin karşısında, benim için de bilinmeyen ve bilinemeyecek olan benliğimin karşısında, bir itiraftır bu satırlar. Burada, kendimi gizlediğim bir efsane yaratıyorum.

Miguel de Unamuno

ÖNSÖZ

«Henry Miller, pis havayı değil açık havayı seviyor; havalandırmalı büroları değil, özgürlüğü seçiyor; güzel sanatları ticarete, Paris'in dar yollarını Wall Street'in geniş kanyonlarına, aşk yapmayı dolar biriktirmeye yeğliyor.» Claude Roy'un bu sözlerle tanımladığı Henry Miller, 1891 yılında New York'ta doğdu, 1980 yılında California'da öldü. Çocukluğu çok sıkıntılı geçti. Liseyi bitirdikten sonra New York City College'a girdi, ama bitirmedi. Çeşitli işlerde çalıştı; bu kitapta söz ettiği gibi, telgraf şirketinde şeflik yaptı. 1930 yılında Paris'e gitti; burada arkadaşı Alfred Perles, Lawrence Durrell, Anais Nin ve başkalarıyla birlikte bohem yaşantısı sürdürdü. İlk yapıtı olan «Yengeç Dönencesi»'ni Paris'te yazdı (1934). Miller'in gerçekçi ve alaycı anlatımı, cinselliği özgürce işleyişi, bu ilk romanında da görülür. 1939 yılında Yunanistan'a gitti, bu gezinin sonucunda «Maroussi Heykeli»'ni yazdı. 1940'ta Amerika'ya döndü.

Yapıtları, 1960 yılına dek Amerika'da ve İngiltere'de açık, saçık sayılarak, yasaklanmıştı. Bu yıldan sonra yayımlanan yapıtları, Beat kuşağının gençlerini ve yazarlarını, hippileri etkilemiştir.

Miller, resimle de ilgilendi, değişik ülkelerde resimlerini sergiledi.

Miller, özgürlüğün peygamberidir; bireye sınırsız özgürlük tanımıştır. Bu kitapta da belirttiği gibi, onun kutsal kitabı, insandır. Birey'in özgürlüğünü kısıtlayan, insanları ikiyüzlülüğe iten modern yaşantıyı, özellikle Amerika'yı kıyasıya eleştirmiştir. Kendi benliğinin İsa'dan daha önemli olduğunu, bu kitapta açıkça belirtmektedir.

Yapıtlarının çoğu, dilimize çevrilmiştir : Yengeç Dönencesi (1934), Oğlak Dönencesi (1939), Merdivenin Dibindeki Gülümseyiş (1948), Sexus (1949), Plexus (1953), Nexus (1960), Resim Yapmak Yeniden Sevmektir (1960).

Anais Nin'in Günlükler'inin birinci cildinde (Can Yayınları), Henry Miller'in kişiliğine ilişkin derin gözlemler bulunmaktadır.

Çevirisini sunduğumuz kitapta, Miller büyük bir içtenlikle kendini anlatmaktadır; nasıl bir dünya özlediğini açıkça ortaya koymaktadır. Kitaptaki metinler, çağrışım tekniğiyle yazılmıştır; biraz dağınık görünen bu metinler, Miller'in kişiliğinin aynasıdır.

Akılcılığı da eleştiren Miller, içgüdülere büyük değer veriyordu.

Onun bir tümcesiyle bitirelim : «İsa'dan daha önemli bir şeyi, kendimi düşünüyorum.»

Yaşar Günenç

BİR CUMARTESİ ÖĞLE SONRASI

Virjilyus'u okumaktan daha iyi bu!

Bu bir cumartesi öğle sonrası; ama bu cumartesi öğle sonrası farklı, tüm öbür cumartesi öğle sonralarından; ama hiçbir bakımdan herhangi bir pazartesi öğle sonrasına ya da perşembe öğle sonrasına benzemiyor. Bugün, Neuilly Köprüsü'ne doğru, Robinson'un küçük adası boyunca pedal çeviriyorum; adanın ucunda bir tapınak ve tapınakta küçük bir heykel, çan çiçeğinin ağzındaki çenek gibi. İlerlerken kendimi öylesine yurdumda hissediyorum ki Amerika'da doğmuş olmam inanılmaz görünüyor bana. Suyun kımıltısızlığı, balıkçı kayıkları, kanalın demir kazıkları, ağır böğürleriyle suya çömelmiş römorkörler, siyah mavnalar ve parlak madenler, değişmeyen gök, dönen ve kıvrıla kıvrıla akan ırmak, vadiyi kuşatan sıra sıra tepeler, panoramanın sürekli değişmesi ama kaybolmaması, üç renkli değişmez simgenin altında yaşamın çeşitliliği ve devinimi; tüm bunlar, Seine'in öyküsüdür, o Seine ki kanıma işlemiştir ve benden sonra, bir cumartesi öğle sonrası bu kıyılar boyunca ilerleyecek olanların da kanına işleyecektir.

Boulogne'a ulaşan köprüyü geçiyorum ve Meudon yolunda ilerleyip, Sèvres'e inen eğimli yola sapıyorum. Issız bir yolda giderken küçük bir lokanta görüyorum bahçe içinde; güneş, yaprakların arasından sızıyor ve masalara bulaşıyor. Toprağa ayak basıyorum.

Virjilyus'u okumaktan ya da Goethe'yi anımsamaktan *(alles Wergüngliche ist nur ein Gleichnis,* falan) daha iyi bir şey var mı? Var! Yemek yemek dışarıda, bir tentenin altında, sekiz franga, Issy-les-Moulineaux'da. *Pourtant je suisà Sèvres.*(1) Önemli değil.

Son zamanlarda, *Journal d'un Fou*'yu yazmayı düşünüyordum(2); bu günceyi, Issy-les-Moulineaux'da bulunmuş gibi sunacaktım. Ama bu deli özellikle ben olduğum için, yemeğimi Sèvres'de değil Issy-les-Moulineaux'da yiyorum. Peki bu deli ne der, hizmetçi kadın büyük bir şişe birayla gelirse? *Yazdığınız sırada yanlışlıklara kafanızı takmayın. Yaşam öykünüzü yazacak olanlar, onları açıklamayı üstleneceklerdir.* Aklıma geldi: Arkadaşım Carl, yapıtındaki kadını tanımlamaya ayırdı son dört günü. «Başaramıyorum, başaramıyorum!» diyordu. Madem öyle, diyor deli, bırak da ben yapayım senin yerine. *Başla!* Önemli olan bu. Kadının kargaburunlu olduğunu varsaysak? Yoksa olağanüstü güzel bir burnu mu olsun? Ne farkeder? Bir portrenin kötü başlaması, senin kafandaki kadını yazmayışındandır; sen, bu portreye bakacak olanları düşünüyorsun daha çok, önündeki kadını değil. Alınız Van Norden'i. İşte size bir başka örnek! İki aydır romanına başlamayı deniyor. Ona her rastlayışımda, kitabı için yeni bir başlangıç bulmuş olduğunu söylüyor. Ama asla ilerleyemiyor. Dün, şöyle demişti bana: «Ne tür bir sorunla karşılaştığımı görüyorsundur: Bu, nasıl başlayacağımı bilme sorunu değil yalnızca; hayır, ilk satır kitabın akışını sağlayacak. Bak, başka bir gün şöyle başlamışım: Dante bir ye-

(1) Ama Sèvres'deyim. — Çev.

(2) Bir Delinin Güncesi. — Çev.

re, E... adlı bir şiir yazdı. E - tire olarak yazıyorum, çünkü sansürle başımın ağrımasını istemiyorum.»

E - tire ile başlayan bir kitap düşünün! Yasaklara karşı çıkmayan özel bir cehennem! Dikkatimi çekti; Whitman, bir şiirine şöyle başlıyor: «Ben, Walt, otuz yedinci yaşımda, tam bir sağlık içinde!... Göründüğüm gibiyim... Delice aşığım kendime... Bir evrenim ben, Walt Whitman; Manhattan'ın delidolu oğlu, etine dolgun, şehvetli, yiyen, içen ve döllenen... Sökün haydi, kapıların kilitlerini! Sökün kapıları da pervazlarından!... şimdi ya da çok sonra, farketmez benim için... Olduğum gibi varım, yeter bu!...»

Walt için her zaman cumartesi öğle sonrasıdır. Eğer kadını betimlemekte zorlanırsa, boyun eğer ve üçüncü satırda durur. İzleyen cumartesi, güzelse hava, gözünden kaçmış bir diş ekleyecektir belki, ya da bir topuk. Her şey bekleyebilir, saatinin gelmesini. «*Zamanı mutlak olarak algılıyorum.*» Oysa bir tahtakurusu gibi yaşayan arkadaşım Carl, pantalonuna işiyor, çünkü dört gün akıp gitmiştir ve elinde yalnızca bir negatif vardır. «Öleceğimi hiç sanmıyorum; aptalca bir kazaya uğramayayım yeter ki.» Alttan ellerini oğuşturuyor ve odasına kapanıyor, orada ölümsüzlüğünü yaşamak için. Duvar halısının altındaki bir tahtakurusu gibi yaşıyor.

Parlayan güneş, tenteden sızıp çarpıyor. Sayıklıyorum, çünkü binmişim ölüm arabasına, hem de ne hız! Her saniye önemli. Geçen saniyenin tak! sesini işitmiyorum. Deli gibi sarılıyorum henüz belirmemiş her saniyeye... Nedir daha iyi olan, Virjilyus'u okumaktan? *Bu!* Bu yayılan an ki ne tak - takları belli, ne tok - tokları, bu sonsuz an ki ezer geçer tüm değerleri, dereceleri ya da farklılıkları.

Bilinmez bir kaynaktan çıkan, demet biçimindeki bu dikey fışkırış. Kaynağı, ne açığa vuran bir gerçekliktir ne de bağışlanan bir bilgelik. Bu, geveze liklerin bir fışkırtısıdır; herkese seslenir aynı anda, her yerde, ve tüm dillerde. Deliliği akıllılıktan ayıran tül, şimdi daha da ince. Şimdi, her şey öylesine basit ki, gülünç bir durum çıkıyor bundan. Esrikliğin bu doruklarından iniliyor sağlığın düzlüklerine; bu düzlüklerde Virjilyus, Dante, Montaigne ve onlar gibi yazarlar, yani asla algılanmayan bu yayılan anı anlatmayı amaçlayanlar okunur... Seslenirken tüm insanlara aynı anda. Gevezeliklerin fıskiyesi. İşte bu anda, bardağı dudaklarıma götürüyorum, küçük parmağıma yerleşmiş sineği gözetleyerek; bu anda sinek, elim kadar ya da tuttuğum bardak kadar önemli, ya da bardağın içindeki bira kadar ya da biradan doğup onunla birlikte ölen düşünceler kadar önemli. Bu anda, biliyorum ki, «Versailles Yönüne» yazılı bir levha, ya da «Suresnes Yönüne» yazılı bir başkası, ya da sizi oraya buraya gönderen herhangi bir levha, hiç bir değer taşımıyor ve hiçbir levhanın göstermediği yere gitmek gerekir her zaman. Bu yayılan anda, oturmaktan hoşlandığım ıssız yolda dünyanın nabzı vuruyor, oysa tıklım tıklım dolu yollar bence bomboş. Bu anda, düşlediğiniz lokantanın hangi lokanta olduğu önemli değil; onu size hiçkimsenin salık vermemesi önemli. İşte en lezzetli yemek; aslında şimdiye dek tattığım yemeklerin en kötüsü olduğu halde. İşte, yalnızca de hanın dokunmak isteyeceği tabaklar - hep el altında; kolay sindirmek için, iştah bileyici. Garson kadın soruyor: «Rokfor lezzetli miydi?» *Tanrısal!* Bu rokfor, şimdiye dek yapılmışların en acısı, en kokmuşuydu; Dante'nin, Virjilyus'un, Bokkaçyo'nun, Rabelais'nin, Goethe'nin dizeleriyle, dünyanın peynire dönüştürülmüş bütün dizeleriyle doluydu. Bu

peyniri yemek için, deha sahibi olmak gerekir. Bu peynirin içine gömülüyorum, ben Michel Féodor François Wolfgang Valentin Miller.

Köprünün çevresi, küçük çakıl döşeli. Öyle ağır pedallıyorum ki her çakıl, ayrı ve farklı bir ileti gönderiyor omurgama; bu iletiler, omurlardan tırmanıp biraz çatlak kafese ulaşıyorlar; bu kafes, *medulla oblongata*'nın(3) «geç!» şimşeklerini fırlattığı yerdir. Sèvres'e ulaşan köprüyü geçiyorum, sağıma ve soluma bakınarak, hangi köprüden geçtiğimi önemsemiyorum; bu köprü isterse Seine üzerinde olsun, isterse Marne ya da Ourcq, Aude, Loire, Lot, Shannon ya da Liffey Irmakları üzerinde ya da Hudson, Mississipi, Colorado, Amazon, Ürdün, Dicle, Burma ırmakları üzerinde olsun; hepsinden geçiyorum, hangisi olduğu önemli değil, hepsinden geçtim, bunların içine Nil'i, Dniyeper'i, Volga'yı, Fırat'ı katıyorum ve geçerken Sèvres köprüsünden, uluyorum Saint - Paul'ün manyağı gibi: «Ey ölüm, nerde senin üvendiren » Arkamda Sèvres, önümde Boulogne; ama altımdan geçen Seine'dir, binlerce eşzamanlı akıntıdan bir yerlerde birdenbire ortaya çıkmış; bir milyar kökten fışkıran bu sessiz sürgün; bu sakin ayna taşırken bulutları ve boğarken geçmişi, iterken ileriye hep ileriye, ben de bu aynayla bulutlar arasında ilerliyorum enlemesine, ben, organlardan oluşmuş yetkin kişilik, ben, sayısız çağın gelip tükendiği evren, ben ve benim altımdan geçen şey, benim altımdan yüzen şey, benim içimde dalga dalga yayılan her şey, ben ve bütün bunlar, ben ve benim dışımdakilerin sürekli bir devinimde birleşmiş oluşumuz, bu Seine ve köprüyle geçilen tüm

---

(3) Gemilere yol gösteren küçük direk (Belki de yazar, kendi omurgasını kastediyor.) — Çev.

Seine, buradan bisikletiyle geçen bir adamın mucizesidir.

Daha iyidir bu, Virjilyus'u okumaktan.

*

İşte şimdi Saint - Cloud'a doğru yol almaktayım; pedallarım çok yavaş dönüyor; gri ve çatlak kafesteki sayaç, bir projeksiyon aleti gibi tıkırdıyor. Ben, manometresine el sürmeyen bir adamım; bir makinenin üzerine binmiş adamım ve elimde makine var; frenleri sıkarak, eğik yoldan iniyorum; atlı arabaya binseydim bu kadar keyifle inebilirdim, altımda ayna ve aşağıda tarih, ya da bunun tersi. Güneşin altında ilerliyorum, hiçbir şeyden etkilenmeden; ışığın mucizesini saymazsak. Önümde solda Saint - Cloud dağı uzanıyor, ağaçlar üzerime eğiliyorlar gölge yapmak için; yol çok güzel ve bitmek bilmiyor; tapınak çanının içindeki küçük heykel, onu çiçeğe benzetiyor. Tüm Orta Çağ iyidir, hem insanda, hem tarihte. Yukarıda parlak güneş; yollar bütün yönlerde uzanıyorlar, ve bütün bu yollar iniyorlar. N_e eğik yolu düzleştirmek isterim, ne tümsekleri yok etmek. Her sarsıntı, lambaya yeni bir ileti gönderiyor. Yolumun üzerindeki tüm yerleri kaydettim: Düşüncelerime yeniden kavuşmak için yapacağım tek şey, bu yolculuğu yinelemek, tüm bu bisiklet zıplamalarını ve sarsılmalarını bir daha hissetmek.

Saint - Cloud köprüsünde duruyorum. Acelem yok, keyfini çıkaracağım koca bir gün duruyor önümde. Bisikletimi ağacın altına çekiyorum ve çişliğe gidiyorum, bir atışta işemeye. Her şey, zevk verici; çişlik bile. Bakışlarım yukarıya, evlerin cephelerine yönelik, işerken, genç bir kadın pencereden sarkıyor utangaçlıkla, bakmak için bana. Böyle kaç kez yakalanıyorum bu sevimli ve gülümseyen, güne-

şe bulanmış dünyada, kuşların çılgın cıvıltıları altında, açık pencereden aşağıya bana bakan bir kadına; gülümsemesi, tatlı parçalara bölünüyor, bunları kuşlar gagalarıyla yakalıyorlar ve bırakıyorlar bir çişlikte ezgiyle guruldayan suyun üzerine; işte bir adam ilerliyor, ben, fermuarım açık, boşaltmaya koyuluyorum sidik torbamdaki buharlı suyu bu parçacıkların üzerine, eriterek onları! Böyle ayakta, yürek açık, fermuar açık ve sidik torbası açık, bunlar bana girdiğim tüm çişlikleri anımsatıyor, bütün o en güzel heyecanları, en zevkli anıları; sanki kafam, minderlerle kaplı sonsuz bir divan, yaşamımsa uyutucu pırıl pırıl bir öğle sonrasında kapıldığım uzun bir uyku. Chicago'daki Paris Fuarı'nın ortasına Amerika, bir çişlik yerleştirseydi tuhaf karşılamazdım. Bence bu, Fransızların severek kabul etmeleri gereken bir haraçtır. Aslında oraya üç renkli bayrağı asmanın gereği yok. *Un peu trop fort, ça!* (4) Ama bir Fransız, şu gerçeği nasıl bilsin: Boşalmış bir Amerikalının gözüne çarpacak şeylerin en önemlisi, onu ayağa kaldırıp kızıştıracak şey, her yerde hazır ve nazır bir çişliktir. Bir Fransız, bilemez bunu: Amerikalıyı, bir *pissotière* (5) ya da *vespasienne* (6) ya da kendisine hangi adla sunarsanız sunun, bir çişlik gördüğünde duygulandıran şudur; öyle bir kalabalığın içindedir ki, bu insanlar, kendisi gibi, zaman zaman işemek gerektiğini kabul etmektedirler ve işemek için bir pisuarın zorunlu olduğunu bilmektedirler; bu işi kalabalık içinde yapamazlarsa bir köşeye gidip kendi başlarına yapacaklardır; kalabalık bir yolda işemek, toprağın altına işemekten daha ayıp değildir, isterse yolda bazı mo-

(4) Bu kadarı da biraz fazla! — Çev.

(5), (6) Çişlik. — Çev.

ruklar bir suç işleyip işlemediğinizi anlamak amacıyla gözlerini size diksinler.

Ben, bol bol ve sık işeyen bir adamım; bunun nedeni, güçlü bir zihinsel etkinlik olsa gerek. Her ne olursa olsun, New York caddelerinde gezerken çok sıkıldığımı biliyorum. En yakın durağın nerede olduğu ve oraya kadar kendimi tutup tutamayacağım takılır kafama. Kışları neyse ne; insanın cebinde beş kuruş yoksa ve karnı açsa, bir an için yeraltındaki sıcak bir bölmeye inmesi, zevk verici bir şeydir. Ama mevsim baharsa, iş değişir! Güneşin altında, size bakıp gülümseyen insanların arasında işemek güzeldir. Eğer, sidik torbasını boşaltmak için oturağa çökmüş bir kadının çirkin bir görüntü oluşturmadığı kabul edilebiliyorsa o zaman, biraz insaflı olan herkesin onaylayacağı gibi, bir bölmeler dizisinin ardında ayakta duran ve hoşnut, belli belirsiz, ilgisiz bir gülümsemeyle, zevk ve anı dolu uzun bir bakışla kalabalığı seyreden bir adam, güzel bir görüntü oluşturur. Dolu sidik torbasını hafifletmek, insanlığın en büyük zevklerinden biridir.

Uğramak için yolumdan saptığım bazı çişlikler var. Sözgelimi, Saint - Jacques Caddesiyle Abbé-de-l'Épée Caddesinin kavşağındaki sağır - dilsiz yurdunun önünde bulunan harap yer; yine sözgelimi, Luxembourg bahçesinin yakınında, Assas ve Guynemer Caddelerinin kavşağındaki Hutchinson Lastikleri binasının çişliği. İşte orada, bahar kokularıyla dolu bir akşam, hangi koşulların bir araya gelmesinin sonucudur bilmiyorum, ilgilenmiyorum da, eski dostum Robinson Crusoé'yi yeniden keşfettim. Bütün gecem anımsamalar, acı ve dehşet içinde geçti; *şenlikli* bir acı, *şenlikli* bir dehşet içinde.

«Bu adamın olağanüstü yaşamı» diye yazıyor ilk basımın önsözünde, «Şimdiye dek görülmüş her

şeyi aşıyor; insanın yaşamı ancak bu kadar zengin olur.» Ada bugün Tabago adıyla biliniyor; koca Orénoque ırmağının ağzında, Trinidad'ın otuz mil kuzeybatısında. İşte orasıdır Crusoé'nin yirmi sekiz yıl boyunca yalnızlık içinde yaşadığı yer. İnsan ayaklarının kumdaki izleri, kapak resminde çok canlı. Cuma adlı adam. Şemsiye. Niçin bu basit öykü, böylesine büyülemişti XVIII. Yüzyılın insanlarını? İşte Larousse :

«...Issız bir adaya fırlatılmış bir adamın serüvenleriyle ilgili bu anlatıda adam, kendine yetmenin yollarını bulmakla kalmıyor, göreceli bir mutluluk da yaratıyor kendisine; bu mutluluk, düşmanların elinden kurtarıp Cuma adını verdiği bir vahşinin, yani başka bir insanın gelişiyle tamamlanıyor... Bu romanın özgünlüğü, psikolojik doğruluğunda değildir, çarpıcı bir gerçeklik izlenimi yaratan ince ayrıntıların bolluğundadır.»

Demek ki Robinson, paçayı kurtarmanın yolunu bulmakla kalmadı, göreceli bir mutluluk da örgütledi kendi kendine. Bravo! İşte, göreceli bir mutlulukla yetinen bir adam. O denli az anglo - sakson! O denli Hıristiyanlık - öncesi! Larousse'un yaptığının tersine, tarihi günümüze taşırsak şunu anlarız. Bu yapıt, kendine bir dünya kurmak isteyen bir sanatçının anlatısıdır, belki ilk samimi nevrozlunun tarihidir; zamanının dışında, beğendiği bir dünyada yaşamak için batan bir adamın öyküsüdür bu ve adam, dünyasını başka bir insanla, vahşi biri olsa bile, paylaşabilmiştir. Öykünün ilginç yanı, aynı zamanda unutulmaması gereken özelliği şudur: Sinir hastalığını en yoğun biçimde yaşamakta olan bu adam, yine de göreceli bir mutluluğa kavuşmayı başarmıştır, ıssız bir adada yapayalnız kaldığı halde ve eski bir çifteden, yırtık bir pantolondan başka

şeyi olmamasına karşın. Cilalı Taş Devrinden bu yana yirmi beş bin yıllık bir «ilerleme» olsa da, parlak arduvaz taşı onun sinir hücrelerine işlemiş bulunmaktadır. On sekizinci yüzyılda göreceli mutluluk! Sonra, bir vahşi, yani Cuma, Crusoé'nin dilini konuşamasa bile, oyuna girer ve çember kapanır. Bu kitabı yeniden okumak zevk verir bana; yağmurlu bir günde yapacağım bunu. Çarpıcı bir kitap; görkemli Faust'çu kültürümüzün doruk noktası. Ufukta Rousseau, Beethoven, Napolyon, Goethe gibi insanlar. Tüm uygar dünya, onu 97 dilde okumakla tüketiyor gecelerini. XVIII. Yüzyıl gerçekliğinin tablosu. Bundan böyle, ıssız ada yok. Bundan böyle, rastlantıyla doğumunuza neden olan her yer, ıssız bir ada. Her insan, kendi kendisinin uygar çölü; her insan bir ada, deniz kazası geçirip çıktığı; o güzel mutluluk, ister göreceli ister mutlak, sözkonusu edilemez bile. Bundan böyle, herkes, kendisine kaçıyor, düşsel bir ıssız ada keşfedip orada Robinson Crusoé'nin düşünü yaşamak için. Şimdi bakınız klasik kaçışlara, Melville'in, Rimbaud'nun, Gauguin'in, binlerce başka kişinin kaçışlarına. Bunların hiçbiri, Jack London'ın, Henry James'in, D.H. Lawrence'ın, binlerce başka kişinin kaçışlarına. Bunların hiçbiri, mutluluğu bulamadı. Rimbaud, kanseri buldu. Gauguin, frengiye kavuştu. Lawrence, vebayla buluştu. Evet, veba; iyi oldu onlara! İster kanser olsun, ister frengi ya da verem, ya da başka bir şey; bunlar hep vebadır! Modern ilerlemenin vebası: kolonileştirme, ticaret, beleş Kutsal Kitap'lar, savaş, hastalıklar, takma kol ve bacaklar, fabrikalar, köleler, delilik, nevrozlar, psikozlar, kanser, frengi, verem, kansızlık, grevler, lokavtlar, kıtlık, hiçlik, boşluk, tedirginlik, kavga, umutsuzluk, sıkıntı, intihar, hileli iflas, damar sertliği, megalomani, şizofreni, fıtık, kokain, asit prusik, boğucu gaz bombaları, göz-

yaşartıcı gazlar, kuduz köpekler, kendi kendine telkin, kendi kendini zehirleme, psikoterapi, hidroterapi, elektrik masajları, elektrik süpürgeleri, konserve et, besleyici haplar, hemoroidler, kangren... Artık, ıssız ada yok. Cennet yok. Göreceli mutluluk da yok. Kendilerinden delicesine kaçmaya çabalayan insanlar; kurtuluşu arayarak buzulların altında ya da tropikal bataklıklarda, ya da tırmanarak Himalaya'lara ya da boğularak stratosferde... XVIII. Yüzyıl insanları, böyle bir son özlüyorlardı. Sonunda bıktılar bundan. Başladıkları yere dönmek istediler, dölyatağına yeniden gelmek.

BENİM LAROUSSE'A YAPACAĞIM EKLEME BU

*

Luxembourg çişliğinde beni etkileyen şey, onun kitaptaki içeriği taşıması değildi. Burada, okuma anıydı önemli olan; kitabı içeren andı, beni etkileyen. Bu an, açık seçik ve sürekli olarak, kitabı bir odanın canlı ortamına seriyordu: Bir odadaki güneş ışıkları, nekahet havası, rahat koltuklar, eski halı, mutfak ve bulaşık kokusu, bir totem gibi gösterişli ve kutsal anne resmi; yola bakan pencerelerden göze yansıyan görüntüler: aylak aylak oturan insanların çarpık biçimleri, boğumlu dallar, tramvay telleri, dam kedileri, çamaşır iplerinde dans eden korkunç biçimli kumaşlar, sallanan bar kapıları, açılmış kadın şemsiyeleri, kar artıkları, kayan atlar, hızla işleyen yangın pompaları, buzlu döşemetaşları, tomurcuklanmış ağaçlar. Robinson Crusoé'nin öyküsü, çekiciliğini, benim onu keşfetmeme borçludur (En azından benim için.) Bu öykü, durmadan genişleyen bir hayal oyununda yaşamaya devam ediyor; hayal oyunuyla dolu bir yaşamın canlı yanı. Bana göre Robinson Crusoé, Virjilyus'un bazı

parçalarıyla aynı sınıfa girer ya da «saat kaç?» sorusuyla aynı sınıfa. Çünkü ne zaman Virjilyus'u düşünsem, aynı anda «saat kaç?» diye de düşünürüm. Bana göre Virjilyus, dazlak, gözlüklü biridir; sandalyesinde arkaya yaslanıp yağlı bir iz bırakır; bu dazlak adam, tam dört yıl boyunca haftada beş gün, yapmacık bir coşkuyla ağzını koskocaman açar ve takma dişli bu kocaman ağızdan şu kahince saçmalık çıkar: *rari nantes in gurgite vasto.* Bu sözleri nasıl bir sevinçle söylediği, canlı bir anıdır bende; din dışı bir sevinçti o. Bu aptal, dazlak gözlüklüye inanılırsa, *büyük* sözlerdi bunlar. Bu sözleri, kendisinden sonra, yineledik, vurgulaya vurgulaya söyledik, balıkyağı gibi yuttuk, sindirim hapı gibi çiğnedik, ağzımızı kocaman kocaman açtık onun gibi ve bir yıldan öbür yıla, haftada tam beş gün yineledik bu mucizeli sözleri, bozuk plak gibi, Virjilyus toprağın altına girinceye, defteri gerçekten dürülünceye kadar.

Ama bu gözlüklü aptal, ağzını fırın gibi açıp o görkemli sözcükleri dışarıya yuvarladığında, ben hep şunu işitiyordum: *Saat kaç?* Birazdan matematiğe girme saati. Birazdan derse ara verme saati. Birazdan yıkanmaya gitme saati... Virjilyus hakkında ve düzülesi *rari nantes in gurgite vasto* sözüyle ilgili gerçeği söyleyebilecek kişi benim. İşte, yüzüm kızarmadan ve duraksamadan, pişmanlık duymadan, vicdanım ezilmeden diyorum ki yüznumaralarda geçirilen dinlenme anlarının her biri, bin Virjilyus'a bedeldi, bedeldir ve hep öyle olacaktır. Aralarda, dinlenmelerde biz, yaşama yeniden dönüyoıduk. Ders aralarında biz Dinsizler, küçük aptallar, sevinçten kendimizi kaybediyorduk. Koşarak yüznumaralara girip çıkıyorduk, kapıları çarparak, kilitleri kırarak. Kriz geçirenleri andırıyorduk. Hepimiz, yiyeceklerimizi kafalarımıza atarak, uluya-

rak, söverek, itişip kakışıp önc geçmeye çalışırken, ara sıra *rari nantes in gurgite vasto* diye mırıldanıyorduk. Gürültü öylesine korkunç, yıkım öylesine büyük oluyordu ki, biz Dinsizler ne zaman lavabolara insek peşimizden Latince öğretmeni de geliyordu, o yoksa, tarih öğretmeni. Bu öğretmenler amma surat asıyorlardı, ayakta, tereyağlı güzel bir sandviç elde, bizim, biz veletlerin çığrışmalarını dinlerken! Onlar temiz hava almak için dışarı çıkar çıkmaz biz, avazımız çıktığı kadar bağırıp şarkı söylemeye koyuluyorduk; aslında yasaklanmış değildi bu, ama gözlüklü öğretmenlere kuşkusuz imrenilecek bir şey olarak görünüyordu, ne denli bilgili olurlarsa olsunlar kendileri de lavaboya gitmek zorunda olan öğretmenlere. Ey yüznumaralardaki dinlenme anları! Bu anlara borçluyum ben, Bokaçyo'yu, Rabelais'yi, Petronyus'u ve *Altın Eşek*'i tanımış olmamı. Bütün iyi okumalarımı, diyebilirim ki, yüznumaralarda gerçekleştirdim. Okuduklarımın en kötüsü *Ulysses*'ti ya da bir polis romanı. Ulysses'te öyle bölümler var ki, gerçekten tad alınmak isteniyorsa, yüznumarada okunmalıdırlar. Yazarın yeteneğini yadsımak amacıyla söylemiyorum bunu. Sadece, bu yazarı Abélard, Petrarca, Rabelais, Villon, Bokaçyo ve onlar gibi içten, sağlam akıllı kimselere biraz daha dost kılmak istiyorum; bu kişilerin gözünde, bok boktur, melek de melek. Bu sağlıklı insanlarla dostluk, *rari nantes in gurgite vasto* değil. Yüznumara ne kadar eski, ne kadar harap olursa o kadar iyi. (Elbette çişlikler de.) Rabelais'yi zevkle okumanız için, örneğin «Paris'in Surlarını Yeniden Nasıl Yapmalı» bölümünün tadını çıkarmanız için, köyde ilkel bir yüznumara, buğday tarlasında bir kabin öneririm size; yalnızca bir hilalin gümüş ışığı süzülsün kapının tahtaları arasından, ışık olarak. Ne basma düğmesi, ne çekme zinciri, ne sağlığa uy-

gun pembe kağıt. Yalnızca, kabasaba yontulmuş bir oturma yeri; gerinizi içine alacak boyutta; ve başkalarının gerileri için uygun iki oyuk daha. Bir arkadaşınızı getirip yanınıza oturtabilirseniz, çok iyi olur! İyi bir kitabın tadı, iyi arkadaşlarla birlikteyseniz, artar. Bir dostunuzla böyle bir kabinde otururarak hoş bir yarım saat geçirebilirsiniz; hem bu kitap, hem bu yarım saat, tüm yaşamınız boyunca sizinle kalacaktır, unutturmadan buranın güzel kokusunu.

Şunu da söyleyeyim: Yüznumaraya götürülen büyük bir kitap, hiçbir zarara uğramaz. Yalnızca küçükler zarar görür. Yalnızca küçükler, tuvalet kağıdına dönüşür. Örneğin, Fransızca'ya da çevrilip *Tutkular* dizisinde çıkan *Küçük Sezar*. Bunun yapraklarını çevirirken kendimi Amerika'da sanıyorum; oraya dönmüşüm de gazetelerin haber başlıklarını okuyormuşum, radyoların zırvalarını dinliyormuşum, külüstür teneke arabalarda gidiyormuşum, kötü bir cin içiyormuşum, mısır koçanlarını bakire - orospuların kıçlarına sokuyormuşum, zencileri linç ediyormuşum ya da diri diri yakıyormuşum gibi geliyor bana. İnsanı ishal ediyor. Aylık Atlantik'i ve öbür tüm «aylık»ları okurken aynı şey oluyor, ve Aldous Huxley'i, Gertrude Stein'ı, Sinclair Lewis'i, Hemingway'i, Dos Passos'u, Dreiser'i, vb. okurken. Bu kuşları yüznumaraya götürdüğümde hiçbir çanın çaldığını duymuyorum içimde. Çekiyorum zinciri, şarr! Doğru lağıma! Seine ırmağının dibine ya da Atlantik Okyanusu'na. Belki bir gün, su yüzüne vururlar, Coney Island kıyılarına, Midland plajına, Miami'ye; gebermiş denizanalarıyla, salyangozlarla, midyelerle, kullanılmış prezervatiflerle, tuvalet kağıtlarıyla, dünün gazeteleriyle, yarının intiharlarıyla birlikte.

Anahtar deliklerinden gözetlemeler bitsin! Geceleri mastürbasyonlar bitsin! İtiraflar bitsin! *Sökün haydi kapıları pervazlarından!* Öyle bir dünya isterim ki orada vajina, dürüst ve çırılçıplak bir yarıkla simgelensin; öyle bir dünya ki kemikleri kuşatan şeyi hissetsin, gerçek ve asıl renkleri görsün; öyle bir dünya ki korku ve saygı duysun kendisinin hayvansal kökeni için! O sevimli vajinaları gizlenmiş, biçimsizlikleştirilmiş, ülküleştirilmiş görmekten tiksiniyorum. Sinir ağlarını açıkça gösteren sevimli vajinalar! Genç bir bakireyi, yatak odasının gizliliğinde mastürbasyon yaparken ya da tırnaklarını kemirirken, saçlarını çekiştirirken ya da koca bir bölümü okumak için kırıntılarla dolu bir yatakta yatarken görmek istemiyorum. Madagaskar'ın mezar direklerini istiyorum, hayvan sürüleriyle birlikte, ve yukarıda Adem'le Havva; bacaklarının arasında güzel, dürüst ve çırılçıplak bir yarıkla Havva. Gerçek hermafroditler istiyorum, güçsüz bir penisle ya da kurumuş bir vajinayla yürüyen sahtelerini değil. Bokun bok, meleklerin melek olduğu klasik bir katıksızlık istiyorum. Örneğin, Kral Jacques döneminin Kutsal Kitabını. İstemiyorum Wycliffe'in Kutsal Kitabını ve Latince, Yunanca, İbranice Kutsal Kitapları. İngilizcenin serpildiği dönemde, 20.000 sözcüğün ölümsüz bir anıt dikmek için yeterli olduğu dönemde yaratılmış, görkemli, ölümlü Kutsal Kitabı istiyorum. Hotanto'lar için ya da Çinliler için hazırlanmış Kutsal Kitap'lar, Fransızcanın oynak kum tepeleri arasında yolunu yitirmek zorunda olan bir Kutsal Kitap, gerçek bir Kutsal Kitap değildir, bozulmuştur, taklittir. Kral Jacques'ın kitabı, kemik öğütücüler tarafından yaratıldı; bu kitap, ilkel gizleri yeniden yaşatıyor; ırza geçmeyi, öldürmeyi, yakın akraba arası zinayı yeniden yaşatıyor; şeytanları, melekleri, ejderhaları canlandırıyor; bü-

yüyü, şeytan kovma ayinini, salgınları canlandırıyor; kardeşini öldürmeyi, babasını öldürmeyi, intiharı, hipnotizmayı, anarşizmi, uyurgezerliği canlandırıyor; şarkıyı, dansı, tiyatroyu canlandırıyor; peygamberliği, şeytanlığı, simyayı, gizemliyi canlandırıyor; Tanrı denen varlığın gücünü, kötülüğünü ve görkemini canlandırıyor. Her şey, açıkça gün yüzüne çıkarılıyor, hem öyle tuzlanmış ve baharatlanmış ki, dayanacak, yaklaşan buzul çağına dek.

Öyleyse haydi, klasik bir saflığı arayalım; tüm sansürler cehenneme! Peki, klasiklere gerçekten de yaşama gücü veren, onların biz ve çevremizdekiler gibi ölmelerine meydan vermeyen nedir? Onları zamanın yok ediciliğine karşı koruyan nedir, kendi özlerinde bulunan tuzdan başka? Petronyus'u, Apuleus'u, Rabelais'yi okurken onları kendime nasıl yakın hissediyorum! O tuzlu lezzet! O çeşitli hayvan kokuları! At sidiği kokusu, arslan dışkısı kokusu, kaplan soluğu ve fil derisi kokusu. Müstehcenlik, şehvete düşkünlük, vahşet, sıkıntı, nükte. Gerçek hadımlar. Gerçek hermafroditler. Gerçek penisler. Gerçek yarıklar. *Gerçek şölenler!* Rabelais, Paris'in surlarını insanların cinsel organlarıyla yeniden örüyor. Trimalcion, kendi gırtlağını gıdıklıyor, işkembesindekileri boşaltıyor ve yan gelip yatıyor kusmukların üzerine. Basamaklı büyük tiyatroda, yağ bağlamış, uyuşmuş, sapıklaşmış bir Sezar, iğrenmeyle yayılıp otururken; arslanlar, çakallar, sırtlanlar, kaplanlar, leoparlar, gerçek insan kemiklerini kırıyorlar, çıkarken altın basamaklardan yukarıya ölümsüzlüğün insanları, din şehitleri ve budalalar, «Alleluya!» diye uluyarak.

Yüznumaraları anlatırken, en güzel anlarımdan bazılarını yeniden yaşıyorum. Boulogne çişliğinde, sağımda Saint - Cloud tepesi, pencereden aşağı ba-

na bakan kadın, ırmağın dingin suyuna vuran güneş; ben, tuhaf Amerikalı, ırmağın dingin bilgeliğini, benden sonra gelecek başka Amerikalılara, Fransa'nın güzel bir köşesinde açık havada böyle durup dolu sidik torbalarını hafifletecek Amerikalılara aktarıyorum. Böyle yapsınlar da rahatlasınlar, kum birikmesin böbreklerinde!

Son olarak, iyi bildiğim bazı çişlikleri öneriyorum; bunların bulunduğu yerlerde belki size yukarıdan gülümseyen bir kadın olmayacak; ama buralarda yıkık bir duvar, eski bir kule, bir saray cephesi, renkli tentelerle örtülü bir yer, atlar için bir yalak, bir çeşme, bir güvercin evi, bir sahaf, bir sebze pazarı bulacaksınız. Fransızlar hemen her zaman, çişlikleri için iyi yerler seçmişlerdir. Hemen aklıma Carcassonne'deki çişlik geliyor; burası, saatini iyi seçebilseydim bana kalenin eşsiz bir görüntüsünü sunacaktı; bu çişlik, öyle iyi bir yere kondurulmuştur ki insan, sıkıntı ve bunalımla dolu olmadıkça mutlaka hisseder kendi benliğinde övünç dalgalarının yükselişini; dinsel bir hayranlık ve şaşkınlığa kapılır, sımsıkı bağlanır bu manzaraya. Bir zamanlar salgın hastalık yayan bu ırmağın aktığı yamaçta duran yorgun bir şövalye ya da keşiş, gözlerini yukarıya, rüzgarın temizlediği bir gökte belirginleşen, zaptedilmiş kara kulelere kaldırdığında ancak böyle duygulara kapılabilirdi.

Başka bir çişlik daha: Avignon'da, Papalar Sarayı'nın çok yakınında. Bahar gecelerinde kadifelerle, dantellerle, maskelerle ve konfetilerle dolu görünen bu sevimli küçük yerden bir taş atımı uzaklıkta. Zaman öyle ağır akar ki insan, küçük av borularının zayıf seslerini duyduğunu sanır, geçmiş zaman bir hayalet gibi kayar gider; sonra insan, gecenin sessiz melodisinde vuran çanların sığ derinlik-

lerinde boğulduğunu hisseder. Sözkonsu çişlik, kırmızı genelev lambalarının yandığı küçük karanlık mahalleden de bir taş atımı uzaklıktadır. Bu mahallede, akşamın serinliğinde, dolambaçlı sokaklarda yoğun bir hareketlilik göreceksiniz; kadınlar, iç çamaşırlarıyla ya da gömlekle, eşiklerde oturup sigara içerler, yoldan geçenleri çağırırlar. Hava kararıdıkça duvarlar sanki birbirine yaklaşır ve dereye uzanan bütün dar yollardan meraklı ve aç erkekler kalabalığı akmaya başlar; sokaklarda kaynaşırlar, döner dururlar, yumurtacıkların peşinde kuyruk sallayan sperma hücreleri gibi rastgele öne atılırlar ve sonunda yutulurlar genelevin açık ağzı tarafından.

Bugün, Saray'ın yakınındaki çişlikte, insan bu başka yaşamı tahmin bile edemez. Saray, ıssız bir düzlüğün önünde dimdik, soğuk, mezar gibi yükselir. Karşısında, Müzik Enstitüsü denilen gülünç yapı; işte karşı karşıyalar, aralarında boşluk. Papalar artık yok. Müzik artık yok. Görkemli bir çağın rengi ve dili artık yok. Enstitünün arkasındaki mahalle değil miydi, Saray'ın duvarları arasında bir zamanlar sürdürülen yaşantıyı düşleyebilen? Bu mezarın canlı olduğu çağda, alttan yular vurulmuş bu dar sokaklarla Saray arasında hiç boşluk olmadığına inanıyorum ben. Kiremit damlı bu küçük ve pis evler, bence, Saray'ın kapısına dek yayılıyorlardı. Papa, güneşin aydınlığına kavuşmak için, görkemli kovanından çıktığında mutlaka çevredeki yaşamla ilişki kuruyordu. Bu yaşamın kalıntıları, fresklerde hâlâ duruyor. Açık havada geçen bir yaşam: Sürek avı, balık avı, av hayvanları, şahinler, köpekler, kadınlar, ışıltılı balıklar. Koyu mavilerle ve parlak yeşillerle bezenmiş rahat bir Katolik yaşantısı; günah, bağışlama ve pişmanlık dolu bir yaşam; parlak sarılarla, yaldızlı kahverenkleriyle yoğ-

rulmuş bir yaşam; şarapla lekelenmiş giysiler ve kayısı renginde dereler. Saray'ın bir köşesindeki, fresklerle kaplı bu görkemli hücre, Avignon'un unutulmaz çatılarına ve Rhône üzerindeki harap köprüye egemendir; Papaların, izin belgelerini yazıp mühürledikleri yer olduğu söylenen bu hücrede, freskler hâlâ öylesine taze, doğal, öylesine yaşam dolular ki Saray, bugün mezarı andıran haliyle bile, çevresindeki dünyadan daha uyanık duruyor. Kolayca gözümüzün önünde şu sahneyi canlandırabiliriz: Saygın bir Kilise Babası, masasına oturmuş, önünde bir belge, yanıbaşında büyükçe, kalaylı bir kap; etine dolgun, güzel bir kız, diz çökmüş; bu sırada, geniş mutfakta, şişe geçirilmiş etler kızartılmaktadır ve Kilise'nin daha alt rütbeli saygın kişileri, dev duvarların sağladığı rahatlığa sığınarak, büyük bir iştahla yiyip içmekte, gönüllerince eğlenmektedirler. Ne dinden sapma var, ne kılı kırk yarma, ne şizofreni. Hastalık geldiğinde, hem sefil kulübeleri hem Saray'ı kasıp kavurdu; pederlerin görkemli barınağına, serserilerin çürük kulübelerini aşarcasına kolayca girdi. Tanrının ruhu, Avignon'un üzerine inerken, Müzik Enstitüsü'nün cephesine takılıp kalmadı; duvarlara, bedenlere, rütbelerin düzenine ve kastlara girdi. Gücünü yalnız tepede değil, kırmızı fenerli mahallede de gösterdi. Papa, giysisinin püsküllerini toparlamadı, kurtulamadı. Duvarların hem dışında, hem iç tarafında aynı, tek yaşam egemendi: İman, zina, akıtılmış kan. Esas renkler. Esas tutkular. Freskler, tarihi canlandırıyor. Her gün nasıl yaşamış olduklarını. Gündoğumundan batımına dek bir gün, kitaplardakinden daha çok şey anlatır. Papaların, sakallarının arasından mırıldandıkları şeyler başka, Saray'larının duvarlarına resimlettikleri şeyler başkadır. Ölenler ölmüşlerdir.

FİLİGRAN BİR MELEK TAŞIYORUM!

Bu sayfaların konusu, bir başyapıtın yaratılışını anlatmak. Bu başyapıt, karşımdaki duvara asılı. Artık kurudu. Bu notları yazıyorum, çünkü yaratış sürecini anımsamak istiyorum, çünkü onun bir benzerini belki hiç yapmayacağım bir daha.

Biraz geriye dönmemiz gerek... İki gündür, bir sorunla boğuşuyorum. Bu durumu tek sözcükle belirtmem gerekseydi, sıkışmış bir bavul gibi olduğumu söylerdim. Çok doğru bir söz olurdu bu; bu sabah bir düşten çıktığımda, kafamda kalan tek imge, eski bir şapka gibi büzülmüş koca valizimdi.

İlk gün, boğuşma amansızdı. Beni felç edecek kadar güçlüydü. Şapkamı giyiyorum, alıp başımı gidiyorum Renoir sergisine, sonra Renoir'dan Louvre'a geçiyorum, Louvre'dan da Rivoli sokağına (Artık Rivoli Sokağını andırmıyor). Orada, tam üç saat, bira bardağının karşısında oturuyorum, gözümün önünden geçen tuhaf yaratıklarla büyülenerek.

Ertesi sabah uyandığımda, bir şeyler yapacağıma inanıyorum. Sinirlerimin hafif ve hoş bir gerilimde olduğunu duyumsuyorum, iyi bir belirti bu. Not defterim yanımda. Onu alıyorum, yapraklarını dalgın dalgın çeviriyorum. Bir kez daha, ama daha dikkatli, yaprakları çeviriyorum. Notlar, şifreli bir yazıyla tutulmuş. Basit bir tümce, koca bir yılın bo-

ğuşmalarını dile getirebilir. Bazı satırların şifresini çözemiyorum; yaşam öykümü yazacak olanlar uğraşsınlar bununla. Bugün birşeyler yazma düşüncesi, kafama saplanmış. Şöylece karıştırıyorum defterimin sayfalarını, kendimi hazırlamak için. Belki olur. Ama onları öyle hızlı ve düşünmeden dolaşıyorum ki, kaçınılmaz olan şey gelip beni buluyor.

Olan şu ki Mélia Hala'ya rastlıyorum. İşte, yerkabuğunu patlatan bir gayzer gibi tüm yaşamım, kafamda birden beliriyor. Eve Mélia Hala'yla birlikte dönüyorum ve onun deli olduğunu hemen anlıyorum. Ay'ı soruyor bana. «Orada gökte!» diye uluyor. «Gökte!» Bu sözcükler bana ulumayla söylendiğinde saat, sabahın onuydu nerdeyse. Bu andan, bu sabahın dördüne dek, yakalamış bulunuyor beni, görünmez ve güçlü eller. Yazı makinemin başına oturuyorum, bana söylenenleri yazmaya başlıyorum. Sayfalar doluyor ve her olayda bana, bağlamı nerede bulacağım anımsatılıyor. Elyazmalarımı koyduğum tüm zarfları yere boşaltıyorum. Yerde yüzükoyun, kurşunkalemle yazılmış çalışmama çıkmalar ekliyorum, coşkuyla. Sürüyor da sürüyor! Sevinçliyim, bıkkınlık duysam da. Bu hızla gidersem, beyin kanamasına tutulabilirim.

Saat üçe doğru, beni yöneten güce boyun eğmemeye karar veriyorum. Dışarıya çıkacağım, yemek yiyeceğim. Belki yemekten sonra devam eder. Kafamdaki tıkanmayı gidermek için bisikletime biniyorum. Not defterimi almıyorum. Eğer o güç, bana yine yazdırmaya kalkarsa, *tant pis!*(1) Doğru yemeğe!

Öğleden sonra saat üçte, yalnız soğuk yemek bulunur. Mayonezli tavuk söğüş istiyorum. Bu, har-

(1) Yazık olacak! — Çev.

camaya alıştığım yemek parasından biraz daha yüksek tutuyor, ama ben bu yüzden ısmarlıyorum onu kendime. Küçük bir duraksamadan sonra, sıradan bir şarap yerine, keskin bir bourgogne şarabı söylüyorum. Bunun beni gevşeteceğini umuyorum. Şarap mutlaka beni biraz uyuşturacaktı.

İkinci şişedeyim; örtü, notlarla kaplandı. Kafam olağanüstü hafif. Peynir, üzüm, çörek ısmarlıyorum. Korkunç açım! Ama her nasılsa, yediklerim mideme inmiş gelmiyor bana; sanki benim yerime bir başkası yiyor. Eh, öyle olsun! Ben ödeyeceğim nasıl olsa! İşte, katı toprağın üzerindeyiz... Parayı ödeyip bisikletime atlıyorum. Bir kahvede mola: Koyu bir kahve içmek için. Ama yerleşemem buraya. Biri bana birşeyler yazdırıyor sürekli, sağlığımı dikkate almadan.

Size abartmadan söylüyorum, bütün gün böyle geçti. Uzun zamandır teslim alınmış durumdayım. Çok iyi, diye düşünüyorum. Bugün, madem böyle başladı, böyle sürsün. *Princesse à vos ordres!*(2) Bir köle gibi çalışıyorum, bunu gerçekten istiyorum sanki.

Yemekten sonra, hiç gücüm kalmadı. Düşünceler akmaya devam ediyor, ama ben bitkinlikle uzanıyorum ve onları, üzerimde elektrik masajı gibi etki yapmaya bırakıyorum. Sonunda, yerden bir kitabı kaldıracak kadar güçleniyorum, oyalanıyorum. Eski bir dergi bu. Onda huzuru bulacağım. Beni büyük bir şaşkınlığa düşürerek, sayfa şu sözcüklerle başlıyor: «Goethe ile Şeytanı». Elim yeniden kalemi yakalıyor; yazının yanları, çıkmalarla doluyor. Geceyarısı. Sevinçliyim. Yazdırmalar kesildi. Yeniden özgürlük. Öylesine çılgınca mutluyum ki, yeni-

(2) Emredersiniz, Prenses! — Çev.

den yazmaya koyulmadan önce küçük bir geziye çıkabilir miyim diye merak ediyorum. Bisiklet, odamda. Pislik içinde. Bir kağıt parçası yakalayıp onu temizlemeye başlıyorum. Tekerleklerini siliyorum, bütün bisikleti yağlıyorum, çamurlukları ovarak parlatıyorum. Pırıl pırıl oluyor. Haydi ormanda tur atmaya.

Ellerimi yıkarken apansız bir acı saplanıyor mideme. Acıkmışım, başka bir şey olamaz. İyi! Yazdırma kesildiğine göre, istediğimi yapmakta özgürüm. Bir şişe açıyorum, bir parça ekmek kesiyorum kendime, sucuktan ısırıyorum. Sucuk sarımsaklı. Nefis! Boulogne ormanında sarımsak kokusu belli olmuyor. Biraz daha şarap. Bir parça daha ekmek. Bu kez, benim yiyen; yanlışlık yok! Öbür yemekler, savurganlıktı. Şarap ve sarımsak kokuları, hoş bir karışım oluşturuyor. Hafifçe geğiriyorum.

Biraz oturup sigara içiyorum. Yanımda bir kitapçık. Başlığı: *Sanat ve Delilik*. Gezintim hapı yuttu. Ama çalışmak için artık çok geç. Anlamaya başlıyorum; aslında benim yapmak istediğim, ressamlıktır. 1927'lerde, ressam olmama az kalmıştı. Zaman zaman, içimden geldiğinde, bir suluboya resim yaparım. Çok basit: Canınız resim yapmak ister, siz de yaparsınız. Tımarhanede, çılgıncasına tararlar. Sandalyeleri, duvarları, masaları, karyolaları... Olağanüstü bir verimlilik. Eğer biz, kolları sıvayıp çalışmaya koyulsaydık bu deliler gibi, yaşamda neler başarmazdık!

Tuttuğum kitaptaki resimlerden biri, çok nitelikli; bunu Charenton'da kalan biri yapmış. Resimde bir erkekle bir kız, birbirlerine çok yakın diz çökmüşler, koskoca bir kilit tutmaktalar. Penisle vajinanın yerine sanatçı, anahtarlar çizmiş, birbirine geçen koca anahtarlar. Kilitte de koca bir anah-

tar var. Kızla erkek, mutlu ve dalgın görünüyorlar... 85'inci sayfada bir peyzaj; Hilaire Hiler'in bir tablosuna tıpatıp benziyor. Aslında ondan daha iyi. Tek farkı, ön planda duran üç tane küçültülmüş adam; doğal biçimleri bozularak çizilmişler. Ama kötü bir bozma olduğu söylenemez; bacaklarına göre çok iri durdukları söylenebilir yalnızca. Tablonun öbür bölümü, kusursuz güzellikte. Hem, dünya o denli mükemmel mi ki bacaklarına göre çok iri olan üç insana rastlanamasın? Bence deliler, bizim kadar sağlıklı görüyorlar.

Başlamak için yanıp tutuşuyorum. Gelgelelim, esin yok. Yazdırma, durdu. Bu resimlerden birinin kopyasını yapmak geçiyor içimden. Ama biraz kendimden utanıyorum; bir delinin yapıtını kopya etmek, en kötü hırsızlık.

Öyleyse haydi! Başlayalım! Herşey buna bağlı! Louvre'da gördüğüm Etrüsk atlarını hayal meyal hatırlıyorum. (Not : Sanatın her büyük döneminde, at, insanın çok yakınında olmuştur.) Çizmeye başlıyorum. Doğal olarak, hayvanın çizim açısından en kolay kısmından başlıyorum: Gerisinden. Kuyruğun yalnızca başlangıcını çiziyorum, sonra tamamlayabilirim. Gövdeye başlar başlamaz, çok uzun olduğunu farkediyorum. Belleğini topla! At çiziyorsun, sosis değil! Derken, bulanık olarak, çok bulanık olarak, bir şey anımsıyorum: Siyah İyon vazolarında gördüğüm atların bazıları, uzun gövdeli çizilmişlerdi. Bu atların bacakları, ince bir çizgi halinde gösterilmiş gövdelerinin iç kısmından başlıyordu; bu, onların beden yapılarına uygun görülebiliyordu, belki de görülemiyordu. Böyle düşünerek, bir İyon atı çizmeye karar veriyorum. Ama yeni bir sorun çıkıyor ortaya: Bacaklar. Atın bacaklarının biçimi, yalnızca belleğe güvenildiğinde, bir gizdir. Bukağı-

dan başlayıp en aşağıya, toynağa doğru gitmek gerektiğini anımsayabiliyorum yalnızca. Bir toynağın çevresini etle kuşatmak, zor bir çizimdir, son derece zor. Ayakları bedenle öyle birleştirmeli ki ökseyle yapışmış gibi görünmesin! Atım, beş ayaklı oldu; en kolay çözüm, bunlardan birini dik fallus'a çevirmek. Söyler söylemez, oldu. Şimdi, İsa'dan önce VI. Yüzyılın pişmiş topraktan bir heykeli gibi dikeliyor. Kuyruğu yok henüz; ama kıç deliğinin tam üzerine başlangıcını çizmişim. İstediğim zaman tamamlayabilirim. Önemli olan, ona bir hareketlilik kazandırmak, onu kıpır kıpır bir at yapmak! O zaman, ön ayakları biraz büküyorum ve kaldırıyorum. İşte, hareketli bir kısım; ama kalanı hareketsiz, odun sanki. Kuyruğu uygun biçimde çizerek bu resimden şahane bir kanguru yaratabilirdim. Ayaklarla uğraşırken karın bozuluyor. Onu, elimden geldiğince düzeltiyorum, ama hamak gibi bir şey oluyor. Bırakalım öyle kalsın. Bitirdiğim zaman, ata benzemezse, bir hamağa dönüştürebilirim onu. (Görmüş olduğum o vazolardan birinde, atın karnında uyuyan adam resmi yok muydu?)

Atın kafasını dikkatle incelemeyenler, onu çizmenin ne denli zor olduğunu bilemezler. Çizilen kafa, yem torbasına benzememeli. Gözler öyle yerleştirilmeli ki at, gülüyor sanılmasın. Resme bir at ifadesi verilmeli, insan ifadesi değil. Bitirdiğimde, açık yürekliliikle söylüyorum, yeteneğimden iyice tiksindim. Tümünü silip yenibaştan yapmak istiyorum. Ama korkuyorum bundan. Onca emeği yok etmektense, atımı bir dinamoya ya da buyruklu piyanoya dönüştürmek daha iyi diyorum.

Gözlerimi kapıyorum, heyecanlanmadan kafamda bir at canlandırmayı deniyorum. Elimle yelesini, omuzunu, böğrünü okşuyorum. Yanılmıyorsam, atın

tenini çok iyi anımsıyorum, sinek konduğunda ürperişini bile. Bu sıcak duygu, damarları oynatıyor biraz. (Chula Vista'da, kırlara gitmeden önce, sıpaları kaşağılardım. Düşünüyorum: Bu resmi, bir sıpa haline getirebilseydim, hiç de kötü olmayacaktı!)

Haydi. Yeniden başlıyorum. Bu kez yeleden. Oysa, atın yelesi, bir hasırdan ya da denizkızının örgülü saçından çok farklı bir şey. Chirico, atlarına eşsiz yeleler kondurmuştur. Valentin Prax da öyle. Yele, önemli bir şeydir, inanın. Marcel işi kıvrımlı saç değildir! Okyanusu ve koca bir mitolojiyi hesaba katmayı gerektirir. Saçları, dişleri ve tırnakları oluşturan şey, asla yeleyi oluşturmaz. Farklı bir şeydir o... Ne zaman böyle bir belâya bulaşsam, bilirim ki, renkleri kullanma anı gelince paçayı kurtarabileceğim. Desen, renklerin kullanımını belirlememelidir. Renk, bir dokunuştur; desen, düşünüşün egemenlik alanındadır. (Mikel Anj, haklı olarak, Vinci'yi küçümsüyordu. *Son Yemek*'ten daha berbat, daha düşünsel - sizi kusturacak kadar hem de - bir şey var mı? *Mona Lisa*'dan daha iddialı bir şey bulunabilir mi?)

Kuşkum yok, biraz renk yeleyi canlandıracak. Karın bozuk hâlâ, farkındayım. Kolay. Dışbükey olan kısmı içbükey yapacağım, ya da tersini. İşte atım dörtnala koşmaya başladı, burundeliklerinden alev fışkırtarak. Ama iki gözüyle, hayvana biraz az benziyor, insana biraz fazla *Ergo*[3] silelim gözlerin birini. Çok güzel! Gittikçe ata benziyor. Biraz alaycı hali var sanırsınız, sinemada Charley Chase gibi.

---

(3) Öyleyse. — Çev.

Simgelediği türün içinden sıvışmasın diye onu çubuklarla kaplamaya karar veriyorum. Niyetim, neşeli görünüşünden kurtulmayı reddetmesi halinde onu bir zebraya dönüştürmek. Bu amaçla, üzerine çizgileri çekiyorum. Şimdi çok berbatlaştı; kartondan kesilmişe benziyor. Çizgiler onu yassılaştırdı, sanki kağıda yapıştırılmış. Gözlerini kapatarak, Cinzano'nun atını yeniden bulmak zorunda kalacağım; onun da çizgileri var, hem güzel çizgiler. Belki inip biraz içki içerek Cinzano'ya bakmam gerek. Ama bunun için saat artık geç. Yine de, sanıyorum aşırma yapacağım biraz. Eğer bir deli, bisiklete binmiş adam resmi çizebiliyorsa hiç kuşku yok ki at resmi de çizebiliyordur.

Olur şey değil! Tanrıları ve tanrıçaları, şeytanları, yarasaları, dikiş makinalarını, saksıları, ırmakları, köprüleri, kilitleri ve anahtarları, saraılıları, tabutları, iskeletleri buluyorum, ama en kötüsünden bile tek at yok! Eğer bu broşürü derleyen aptal, gerçekten derin bir bakış sergilemek istediyse, bu önemli eksikliğe dikkat çekmekte başarısızlık göstermemeliydi. At yoksa, iyi gitmeyen bir şeyler var demektir. İnsanlığın sanatı, atla birlikte yürür. Sembolistlerin ve imgecilerin biraz *dengesiz* olduklarını savlamak yeterli değildir. Delilik konusundaki bir incelemede, at denen şeyin ne olduğunu öğrenmek isteriz.

Bir kz daha, 85'inci sayfadaki manzara resmine bakıyorum. Geometrik katılığına karşın, çok iyi bir kompozisyon bu. (Delilerde, mantığa uygunluk ve düzen, bir saplantıdır, Fransızlarda olduğu gibi.) Şimdi bir hareket noktasına sahibim: Dağlar, köprüler, taraçalar, ağaçlar... Delilerin resimlerinde en övülecek yanlardan biri, bunlarda, bir köprünün köprü olarak, evin de ev olarak anlaşılmasıdır. Ön

planda bastonlarına dayanmış duran üç küçük ihtiyar, tablonun kompozisyonunda hiç de gerekli değil, çünkü epeyce yer kaplayacak bir İyonlu atım var benim. Atımı yerleştirecek uygun yer ararken bu manzara resminde, içkarartıcı ve hüzünlü bir hava, kafakarıştırıcı bir şeyler seziyorum: Kale siperlerinin dişleri, kesme şekerlerden bir yokuş, ve evlerdeki sayısız pencere; sanki bu evlerde oturanlar, boğulmaktan ölümüne korkuyorlar. Manzara resminin başlangıcı, insanı çok düşündürüyor; ama kesinlikle, belirli bir döneme girmiyor bu. *Grosso modo*(4) diyeceğim ki bu, Giotto ile Santos - Dumont arasında bir yerde; ancak, sokağın algılanışı, ileriki çağlara göre, biraz zevksiz. Şimdi, bu resmin bana yol göstermesiyle, cesaretimi topluyorum. *Allons-y.*(5)

Atın tam kıçının bulunduğu yere, Salvador Dali'nin belki bir XV. Louis koltuğu ya da bir saat zembereği koyacağı yere, kabataslak bir hasır şapka, bir melon çizmeye başlıyorum. Şapkanın altına da bir yüz, özensizce; çünkü önemli düşüncelerim var, ayrıntılarla fazla uğraşamam. Elimin ulaştığı yerlere bir şeyler çiziyorum, anlamlı eğrilerle. Böylece, alıyorum dikelmiş koca fallus'u, ki beşinci bir ayağı andırıyordu, onu bükerek insan koluna dönüştürüyorum. Tamam! Atın kalçasını gıdıklayan, hasır şapkalı bir adamım var şimdi. Mükemmel! Mükemmel ve çok kıyak! Eğer bu, biraz acaip görünürse ya da asıl tablonun sahte ortaçağ havasından biraz uzak sayılırsa, sorumluluğu, bana esin veren delinin sapkınlığına yıkabilirim her zaman (Burada, ilk kez, raydan çıktığım kuşkusuyla du-

(4) Kabaca, tahmin olarak. — Çev.

(5) Davranalım bakalım. — Çev.

raksıyorum!) Ama 366'ncı sayfada şöyle yazıyor: «Enfin pour Matisse, le sentiment de l'objet peut s'exprimer avec toute licence, sans direction intellectuelle ou exactitude visuelle: c'est l'origine de l'expression.»(6). Öyleyse devam... Adamın ayaklarıyla kısa bir süre boğuştuktan sonra, bedeninin alt kısmını kale siperlerinin arkasına yerleştirerek sorunu çözüyorum. Adam, sipere yaslanıyor, düş kurmak için kuşkusuz, aynı zamanda atın kaburgalarını okşuyor. (Fransa'da ırmak boylarında sık sık, öyle adamlara rastlanır ki bir kale siperine dirseklerini dayamışlardır ve düş kurmaktadırlar özellikle de dolu sidik torbalarını boşaltırlarken.)

Fazla yorulmayayım ve daha ne kadar yerim olduğunu göreyim diye, bir sürü çapraz çizgi çekiyorum bir hamlede; bunlar, köprünün tahtaları. Kompozisyonun üçte birini hallettim. Şimdi de, sekiler, bayırlar, üç tane ağaç, kar takkeli dağlar, evler ve onlarla orantılı olarak pencereler. Çocukların bozyap oyunu sanki. Eğer bir yalıyar, gerektiği gibi bitirilmeyi reddederse onu bir evin duvarı haline getiriyorum, ya da görünmeyen bir evin çatısı haline. Ağır ağır, binbir güçlükle tablonun tepesine ulaşıyorum ve burada çerçevenin her şeye son verdiğini görüyorum sevinçle. Artık, ağaçları ve dağları yerleştirmekten başka iş kalmıyor bana.

Ağaçların biçimi, büyük zorluk çıkarıyor. Çizilecek olan ağaçtır, demet değil. Yaprak yığınına, ağaç biçimi vermek için, çatal parıltılar koyduğum halde, olmuyor. O zaman, fazla yapraklardan kur-

(6) «Son olarak, Matisse'e göre, nesnenin yarattığı izlenimler, tümüyle özgür bir biçimde ifade edilebilir, zihinsel bir yönlendirmeye ya da görsel bir doğruluğa bağlı kalınmadan; ifade, bu temele dayanır.» — Çev.

tulmak istiyorsam, göğün bulutlarına dönüştürmeliyim onları. (Sorunu örterek basitleştirmek, iyi bir hiledir.) Ama bulutlar, rüzgarın getirdiği kağıt parçalarına, düğün buketlerine benzedi. Bulut, hafif mi hafiftir; yine de, uçuşan kağıtlara benzemez. Bir biçime sahip olan her şey, görünmez bir töze de sahiptir. Mikel Anj, tüm yaşamı boyunca bunu aradı, mermerde, dizelerinde, aşkta, mimarlıkta, suçta, Tanrı'da... 390. Sayfa: «Si l'artiste poursuit la création authentique, son souci est ailleurs que sur l'objet, qui peut être sacrifié et soumis aux nécessités de l'invention.» (7).

Dağa ulaşıyorum, Muhammed gibi. Şimdi, özgürleşme sözcüğünün anlamını anlamaya başlıyorum. Bir dağ! Nedir dağ? Bir sürü açık saçık söz demektir asla kullanılmayan, en azından tarihsel çağlarda. Bir dağ; kolay bu. Ben bir volkan istiyorum. Atımın niçin gürültüyle burnundan soluduğunu ve şahlandığını göstermek istiyorum. Mantık, mantık! «Le fou montre un souci constant de logique!» Les Français aussi. (8) Vay canına! Ama ben bir deli değilim, hele bir Fransız delisi hiç, serbest davranmak isterim, özellikle bir beyinsizin yapıtıyla uğraşıyorsam. O halde, önce krateri çiziyorum, dağın tabanına doğru inerek köprüyle evlerin çatılarına ulaşıyorum. Desendeki acemilikleri gidermek için, dağın yamacına yarıklar yapıyorum, volkanın zararlı etkilerini göstermek için. Eylem halinde bir yanardağ bu; yamaçları patlamış.

---

(7) «Eğer sanatçı, gerçek bir yaratıcılığın peşindeyse, nesneyi gözetmeye çalışmaz; nesne, yaratıcılığın zorunluluklarına kurban edilebilir.» — Çev.

(8) «Delilerde, sürekli bir mantığa uygunluk kaygısı vardır.» Fransızlarda da. — Çev.

Bittiği zaman, bir gömleğe benziyor. Evet, hemen hemen bir gömlek! Yakayı ve kolları seçebiliyorum. Bunu dikenin adıyla, gömleğin yaka numarası yok yalnızca. Yine de bir şey, açık seçik görülüyor: Köprü. Tuhaftır ama kemeri çizmeyi başardığınızda köprünün kalanı kendiliğinden gelir. Ancak bir mühendis köprüyü kötü yapabilir.

Bitti sayılır, en azından desen. Aşağıdaki şen çizgileri birleştirip mezarlık parmaklığı haline getiriyorum. Sol üst köşeye, volkandan boş kalan yere bir melek çiziyorum. Özgün bir şey bu, nedensiz bir buluş, ve son derece simgesel. Kederli bir melek; karnı sarkmış, kanatları ise şemsiye telleriyle güçlendirilmiş. Sanki benim düşüncelerimin çerçevesinden taşmış, bütün gizemiyle havada süzülüyor, artık insanın gözünden düşmüş olan yaban İyon atının yukarısında.

Garlarda zaman öldüren insanları gözlemlediniz mi hiç? Soğuktan büzülmüş melekler değil mi onlar, düz ayaklarıyla, kambursuz sırtlarıyla, sarkık karınlarıyla? Kendi kendileriyle yalnız kalmaya yargılandıkları o kısa, sonsuz dakikalar, onlar için, kanatları destekleyen şemsiye telleri değil mi?

Dinsel sanatın tüm melekleri, düzmecedir. Eğer melek görmek istiyorsanız gidiniz Central Terminus'a, Saint - Lazare garına . Özellikle Saint - Lazare garına, Adliye Salonuna.

Benim resim kuramım, elden geldiğince çabuk desenden kurtulmak ve boyamaya başlamaktır. Aslında ben, bir renkçiyim, çizgi budalası değil! Öyleyse çıkaralım boya tüplerini!

Evin yanlarını, pişmemiş Siena toprağı rengine boyuyorum. Pek hoş değil. Bolca lâl rengi çekiyorum üzerine. Biraz fazla güzel oluyor, biraz fazla

İtalyansı. Yani, pek iyi başlamadı bu boyama işi Yağmurlu gün havasıyla Utrillo'yu anımsatıyor. Utrillo'nun dingin bunaklığını, yağmurlu günlerini, kenar mahalle sokaklarını hiç sevmem. Kadınları kamburlaştırmasını da. Ekmek bıçağını çıkarıyorum. Niçin kalın bir boya tabakasını denemeyeyim? Bol bir boya karışımı elde etmek için tüplerimi sıkıyorum. Bu arada, delice bir istekle, kompozisyona bir gondol ekleyiveriyorum. Köprünün altına, suya indiriyorum.

Bu gondolu neden koyduğumu birden kavrıyorum. Geçen gün gördüğüm Renoir'lar arasında bir Venedik manzarası, doğal olarak gondol resmi de, vardı. Aslında benim aklımı çelen şey, belki size aptalca gelir ama gondolda oturmuş adamın çok belirgin bir adam oluşuydu; oysa bu adam, sadece bir siyah noktaydı; ışığı, taranmış denizi, viran sarayları, yelkenlileri filan oluşturan tüm öbür noktalardan ancak ayrılabilen basit bir kara nokta. Parıltılı renklerin bileşiminde yalnızca bir noktaydı bu, aynı zamanda da belirgin bir adam. Denebilir ki bir Fransızdı bu, 1870'li yılların Fransızı.

Gondol hakkında söyleyeceğim bir şeyler var. Amerika'ya yola çıkışımdan iki gün önce (1927 ya da 28), evde bir âlem yaptık. Burada suluboya ressamlığım zirveye ulaştı.

Çok tuhaf başlamıştı bu suluboya çılgınlığı. Açlık yüzünden, diyebilirim, bir de o koca soğuk yüzünden. Haftalar boyunca ben ve arkadaşım Joe, bilardo salonlarıyla yüznumaralara dadanmıştık; yani yaşam ısısını bulabileceğimiz, ama para ödemeyeceğimiz yerlere. Bir akşam, morga (benim evime) dönmekte olduğumuz sırada büyük bir derginin vitrininde Turner'ın tablolarından birinin tıpkıbasımını gördük. Her şey böyle başladı. Verimsiz yaşan-

tımın en etkin, en hoş dönemlerinden biri. Yeri resimlerle kapladığımızı söylersem, abartmış olmam. Resimleri hemen duvarlara asıyorduk, ertesi gün indiriyorduk yenilerini asmak için. Eski tuvallerin sırtlarını tarıyor, ilaçlı suyla siliyor, bıçakla kazıyorduk. Bu uğraşmalarımız sırasında, hiç ummadığım buluşlar yaptık. Kahve telvesi ve ekmek kırıntılarıyla, kömür ve öküzgözü bitkisiyle şaşırtıcı sonuçlar elde ettik. Banyo küvetindeki suda resimleri saatlerce bekletiyorduk; sonra, yüklü fırçayla, bu içi çiğ omletlere saldırıyorduk.

Bütün bunlar, Turner yüzünden oldu, Turner ve o korkunç 1927 - 1928 kışı yüzünden.

Daha önce söylediğim gibi, yola çıkışımdan iki gün önce, bir akşam, yapıtlarımızı hayranlıkla seyretmeye iki ressam geldi eve. İyi insanlardı, bizim amatörce çalışmalarımıza ilgi göstermekten kaçınmayacak kişilerdi. Suluboya resimler, her zamanki gibi yerde, kurumaktaydı. Onlara, yeni bir deney uyguladık: biraz şarap döküp üzerlerinde yürüdük. Şaştık pis bir ökçenin neler yapabildiğini görünce, üç ayak yukarıdan dünyanın en iyi niyetleriyle düşen bir şarap gözyaşının neler yarattığına tanık olunca. Coşkunluk arttı. Arkadaşlardan ikisi, kömür parçalarıyla saldırdılar duvarlara. Bir başkası, kahve yapıp taze telve elde etti. Ötekilere gelince, ben de içlerinde kafa çekiyorduk.

Cümbüşün tam ortasında - sabahın üçünde - içeri kadınım giriyor. Biraz çökmüş gibi. Beni kenara çekerek bir vapur bileti gösteriyor. Gözlerim bilette. «Ne olacak bu?» diye soruyorum. «Gitmen gerek.» diye yanıtlıyor. «Ama ben, çekip gitmek istemiyorum. Burada çok iyiyim.» diyorum. «Farkındayım» diyor, acı bir alayla.

Yine de gidiyorum. Times'ta ilerlerken tek düşündüğüm, Tate Gallery'de Turner'ın tablolarını görmek. Sonunda varıyorum ve Turner'ın ünlü yapıtlarını seyrediyorum. Talihin istemesiyle, oradaki bunaklardan biri bana ilgi gösteriyor. Onun çok yetenekli bir suluboya ressamı olduğunu keşfediyorum. Yalnızca lambayla çalışıyor. Londra'dan ayrılmak gerçekten üzüyor beni; öylesine rahat bir yerdi. Ama Southampton'dan ayrılırken kendi kendime diyordum ki: «Derginin vitrininden buraya dek, çember kapandı şimdi.»

Kaldığımız yerden devam edelim... Bu gondol, *Pièce de Résistance*(9) olacak. Ama önce duvarları halletmeliyim. Ekmek bıçağını kavrayıp, lâl renginde'ki lakeye daldırıyorum ve bundan, evlerin pencerelerine bolca sürüyorum. Ulu Tanrım! O anda evler alev alıyor! Eğer gerçekten deli olsaydım, bir delinin deliliğinin taklitçisi olmasaydım, tabloya itfaiyeciler koyardım ve köprünün tahtalarını simgeleyen çizgilerden, itfaiye merdivenleri yapardım. Ama evleri ateşe verme çılgınlığına kaptırıyorum kendimi; önce lâl boya, sonra alev kırmızısı ile yanıyor evler, sonra da bu ikisinin karışımıyla. Tablonun bu tarafı, ışıklı ve kararlı: yakılan bir kurban.

Bu yangın çıkarıcı çabalarımın sonunda atın sırtını kızartmış oldum. Şimdi ne ata benziyor, ne zebraya. Ateş püskürten bir ejderha artık. Kuyruğun olması gereken yerde bir demet kestane fişeği var; kıçındaki bu kstane fişekleriyle bir at, İyon atı bile olsa, namusunu yitirmiş demektir. Elbette devam edebilirdim ve bunu gerçek bir ejderha haline getirebilirdim; ama bu dönüştürme ve onarım, sinir-

(9) Sofradaki et yemeği. — Çev.

lerimi bozmaya başlıyor. Atla yola çıkılmışsa onunla devam edilmeli, ya da ondan tümüyle kurtulunmalıdır. Eğer bir hayvanın bedeninde dolambaçlı yollardan ilerlenirse bunun sonucu, aynı türün bütün hayvanlarını ziyaret etmek olabilir.

Sonuç olarak, çivit mavisi ve yeşilin koyu bir karışımıyla atı boyuyorum baştan başa. Benim ruhuma işlemiş bu at. Belki insanlar, bu donuk renkli şeye bakıp çok tuhaf bulacaklar. Ama ben bunun, temelde bir at olduğunu biliyorum. Her şeyin temelinde bir hayvan var: İşte en derindeki saplantımız. İnsan denen yaratıkların, solgun ayçiçekleri gibi, kıvrılarak ışığa doğru tırmandıklarını gördüğümde şöyle düşünürüm: «Kıvrılın, aptallar sürüsü, istediğiniz kadar hava takının, temelde, kablumbağadan ya da kobaydan farklı değilsiniz.» Yunanlılar, at delisiydiler; eğer, kendilerini Titan'lara benzeteceklerine, yarı at olarak kalma bilgeliğini gösterseydiler biz de birçok mitolojik saçmalıktan kurtulmuş olurduk!

Ressamlık, içgüdüye dayanıyorsa, her şey Tanrının iradesiyle olur. Bunun sonucunda, size bir mezarlığın parmaklığını reçine sarısıyla boyamanız buyurulsa, hemen yaparsınız. Karanlık bir renge boyanmış anakapıya göre çok canlı görünürse, kötü. Belki de, bilinmez bir nedeni var bunun. Sarının bu türü, benim için, öbür sarılardan çok daha güzel. Sarı ırmak deltasından bile daha sarı olan bu sıvı ve parlak sarıyı kullanırken kendimi ışık içinde hissediyorum, anlıyor musunuz? Size yapışıp içinizi karartan sıkıntı, kaybolur gider, dönmemesiye. Hiç şaşmıyorum: Cypress Hills mezarlığının önünden yıllar boyu her geçişimde tiksinti duyardım; hava demiryoluyla üzerinden geçerken trenin sahanlığından bu mezarlığın üzerine tükürürdüm. Kasvetli

yerlerden biri de Saint-Jean mezarlığıdır; gülünç teneke meleklerle donanmış bu mezarlıkta ben, mezarcı olarak çalışmıştım. Montparnasse mezarlığı ise, kışın, yıkıntı yerini andırırdı... Aman Tanrım! Hiçbir mezarlığa gömülmek istemiyorum! Ellerinde kutsal su serpmeciyle ve matemli tavırlarla o aptalların çevreme toplanmalarını istemiyorum! Asla!

Kafamdan bu düşünceler geçerken, kurumuş fırçamı dalgınlıkla ağaçların ve sekilerin üzerinde gezdirmişim. Şimdi ağaçlar, örme zırh gibi parlıyor, dallar gümüş ve firuze kakmalarla süslenmiş. Bir haça germe olayını canlandıracak olsaydım, şehitlerin bedenlerini mücevher yağmurundan mahvolmuş biçimde çizerdim. Karşımdaki duvarda, bir resim var: Etyopya çölünde, İsa'nın bedeni, haça gerilip yere uzatılmış, üzerinde çiçek hastalığının belirtileri görülüyor; acımasız yahudiler - karaderili yahudiler, Etyopya'lılar - onu demir disk yağmuruna tutmuşlar. Sadist bir sevinç içindeler. Tabloyu, bu çiçek bozuğu beden yüzünden satın aldım. O zaman nedenini bilmiyordum; yeni anladım. Çünkü şimdi, Bowery'deki bir mahzenin yukarısında bulunan bir tabloyu anımsıyorum; adı *Tahtakurularına Ölüm*'dü. Bir deliyi ziyaret etmiştim o gün; işimle ilgili bir ziyaretti bu ve hiç fena geçmemişti. İkindi saatiydi; Bowery'nin pis kokulu boğazı tükürüklerle doluydu. Cooper Meydanı'nın hemen altında üç sarhoş boyluboyunca uzanmıştı, sokak lambasının yakınında; Bruegel'in tablolarındaki gibi. Bir kemerin altından bir ishal akıntısı, tam gaz geliyordu. Acaip bir ilahi, sokaklarda ilerliyordu: Sanki kıyma satırıyla silahlanmış bir adam, yakalandığı sinir krizi içinde yol açıyordu kendine. İşte, mahzenin eğik kapısından yukarıda o tablo: *Tahtakurularına Ölüm*. Çıplak bir kadın, uzun sarı saçlarıyla yatağa

uzanmış, kaşınıyor. Yatak, havada yüzüyor ve çevresinde bir adam, elinde ilaç püskürteci, hoplayıp zıplıyor. Yüzündeki ifade, diskler silahlanmış o yahudilerin yüzlerindeki aptal ifadenin aynısı. Tablo, dolu taneleriyle kaplanmış; bunlar, tahtakurusunu simgeliyor. Kozmopolit, kan emici, kanatsız, yassı, kırmızımsı kahverengi, iğrenç kokulu tahtakurusu; yatakları ve evleri saran bu yaratık, korkunç bir adla geldi günümüze dek: *Cimex lectularius.*

İşte ben, şimdi, kurumuş fırçayla lekeler yapmaktayım üç ağaca. Bulutlar tahtakurularıyla kaplı; volkanın püskürttüğü tahtakuruları, kireçli dik yarlardan yuvarlanıyorlar, akıntıda boğulmak üzere. Somyasına uzanmış, çarçur ettiği yaşamına yanan, yitirdiği güzellikten umudunu kesen, adı her ne haltsa, birinin yazdığı şiirdeki göçmeni andırıyorum ben. Tüm yaşantım, günlerce ve yıllarca toprağımı çiğnediğimi Bowery denilen kirli mendille sarmalanmış sanki; izleri silinmeyecek olan çiçek hastalığının saldırısı. O zaman bana bir ad verilseydi bu, Cimex Lectularius olurdu! Bir yuvam olsaydı, yivli trombon olurdu. Bir tutkum olsaydı, bu, arınmak olurdu.

Coşarak fırçayı kavrıyorum, onu sırayla tüm renklere batırıyorum ve mezarlığın kapılarını boyamaya başlıyorum. Tablonun alt kısmı çikolata kalınlığına ulaşıncaya kadar, boyanın pis kokusuna tümüyle bulanıncaya kadar, fırçayı bir daha, bir daha sürüyorum. İyice kötü hale getirdiğimde, oturuyorum karşısında, mutlu bir sersemleşmeyle, hiçbir şey yapmadan.

Sonra, apansız bir esinle, onu lavaboya götürüyorum; suya özenle batırdıktan sonra, baştanbaşa fırçalıyorum. Fırçalıyorum, fırçalıyorum, sonra tabloyu kaldırarak renkleri pıhtılaşmaya bırakıyorum.

Sonunda, dikkatle, büyük bir dikkatle masama seriyorum. Bir başyapıt oldu, inanın! üç saattir inceliyorum onu.

Belki siz, bu başyapıtın bir rastlantı sonucu olduğunu söyleyeceksiniz. Doğrudur. Ama 23'üncü Mezmur da öyle. Her doğuş, mucizedir ve esin sonucudur. Şimdi karşımda duran şey, yanılgıların, geri çekilmelerin, bozmaların, duraksamaların ürünüdür; aynı zamanda bir inanışın sonucudur. Fırçaya, suya güvenmek istersiniz! Güvenin öyleyse! Çekinmeyin! Herkese ve her şeye güvenin. Dante'ye güvenin, Spinoza'ya güvenin, Hieronymus Bosh'a güvenin. Peşin paraya güvenin, Anonim Şirkete borç verin. Defteri kebire kaydedin: Mélia hala. İyi. Bilançoyu çıkarın. On santim[10] kısa, değil mi? Cebinizden on santim çekebilseydiniz de hesabın açığını kapatabilseydiniz, bunu yapardınız. Ama artık, gerçek para değildir sözkonusu olan. Var olmayan bu parayı yaratacak kadar usta bir makine yoktur. Gerçeğin ve sahtenin dünyası arkamızda duruyor, biz ona sırtımızı dönüyoruz. Maddesel olandan, maddesel olmayanı çekiyoruz.

Bilançoyu denkleştirdiğiniz zaman, elinizde tablo kalmaz. Şimdi, maddsel olmayana rastlantısala sahipsiniz ve geceyi, canınızı sıkan bu defterin önünde geçiriyorsunuz. ***Eksi*** işareti başınıza bela olmuş. Canlı olan, ilginç olan tüm veriler, *eksi* işaretlidir. ***Artı*** olanı bulursanız, elinize ***hiç*** geçer. «Denk bilanço» denilen düşsel, kısa ömürlü bir şey bulacaksınız. Bir bilanço asla denk değildir. Böyle bir şey, yanlıştır, sarkacı durdurmek ya da ateşkes ilan etmek gibi. Düşsel bir ağırlık eklemek, bir yaşama nedeni bulmak için bilanço yapılır.

---

(10) Santim, bir frangın yüzde biri. — Çev.

Ben hiçbir zaman, bilançoyu denkleştiremedim. Hep açık verdim. Öyleyse, devam etmek için bir nedenim var. Tüm yaşamımı bilançoya koyuyorum, hiçi üretsin diye. Hiçe ulaşmanız için bir sürü rakamı dizmeniz gerekir. Böylesi iyidir: canlı denklemde beni simgeleyen işaret, sonsuz'dur. Ulaşılacak yer, hiçbir yer ise, o zaman tüm bilinen dünyaların içinden geçmek gerekir. Hiçbir yerde olmamak için, her yerde olmak gerekir. Düzensizliğe ulaşmak için, her düzenli oluşumu parçalamak gerekir. Deli olmak için müthiş bir akıl yoğunlaşması gerekir. Yapıtları bana esin veren tüm delilerde soğuk akılcı bir yan vardı. Onlar, bana hiçbir şey öğretmediler, çünkü bize devrettikleri hesaplar hileliydi. Onların hesaplamaları, benim için anlam taşımıyor, çünkü rakamlar çarpıtılmış. Bize aktardıkları, sırtı yaldızlı defteri kebirler, karanlıkta büyütülen bitkilerin iğrenç güzelliğine sahip.

Benim başyapıtım! Tırnak altındaki bir kıymığı andırıyor. Şimdi onu seyreden sizlere soruyorum; onda, Ural'ın ötesindeki gölleri görüyor musunuz? Kağıt bir şemsiyenin ucunda sallanan deli Kotschei'yi görüyor musunuz? Asya'nın sislerini delen Trayan kemerini görüyor musunuz? Himalaya'da ısınan penguenleri görüyor musunuz? Mezarlığın kapılarından gizlice geçen Creek ve Seminol'leri? Yukarı Nil freskini görüyor musunuz? Ördek sürülerini, yarasaları, kuşhaneleri? Kılıç kabzalarındaki küçük topuzlarıyla Haçlıları; onları saran tükürüğü görüyor musunuz? Kızılderililerin duman kusan kulübelerini? alkali sızıntılarını, katır kemiklerini, boraks parıltılarını? Balthazar'ın mezarını, onu altüst eden vampiri görüyor musunuz? Colorado'nun denize boşaldığı yeni ağızları? Balık Burcunda sırtüstü serilmiş yıldızları, onlara alttan destek olan molekülleri görüyor musunuz? İskender'in patlayan gözlerini

ya da bunun neden olduğu üzüntüyü? Yazıların beslendiği mürekkebi görüyor musunuz?

Hayır, hiç sanmıyorum! Korkarım ki görmüyorsunuz. Sizin gördüğünüz, buzlar arasında donmuş, ölgün, mavi melek. Şemsiye tellerini bile görmüyorsunuz, çünkü onları aramaya hazır değilsiniz. Ama bir melek görüyorsunuz, ayrıca bir atın kıçını. Koruyun onları öyleyse, *onlar sizin için!* Şimdi melek, çiçekbozuğu değil; yalnızca soğuk mavi bir ışık, onun sarkık karnını ve düz ayaklarını belirginleştiriyor. Melek orada, sizi göğe ulaştırmak için duruyor; her şeyin *artı* olduğu, *eksi* bir şeyin olmadığı o yere. Melek orada bir filigran gibi duruyor, görünmezi görmenizin güvencesi. Melekte guatr yok; guatr sanatçıda olur. Melek, omletinize maydanoz atacak, yakanıza üçlü yonca yaprağı iliştirecek. Atın yelesindeki mitolojiyi kazıyabilirdim; Sarı Irmağın sarısını, gondolun içindeki tarihi, bulutları, çatal şimşek demetlerinin sarılı olduğu kağıdı kazıyabilirdim; bunların tümünü ortadan kaldırabilirdim... *Ama meleğin silinmesi olanaksız. Filigran bir melek taşıyorum.*

İLKBAHARIN ÜÇÜNCÜ YA DA DÖRDÜNCÜ GÜNÜ

Sıcak işemek ve soğuk içmek; Trimalcion'un dediği gibi - çünkü anamız dünya, ortadadır, bir yumurta gibi yuvarlaktır ve kendisinde tüm iyi şeyleri barındırmaktadır, bir bal peteği gibi.

Yaşamımın en önemli yıllarını geçirdiğim ev, yalnız üç odalıydı. Bunlardan biri, dedemin öldüğü odaydı. Cenaze töreninde annemin acısı öyle müthiş oldu ki az kalsın dedem tabuttan dışarı fırlıyordu. Kızının gözyaşlarına bulanmış, gülünç görünüyordu. Sanki kendi ölümüne ağlıyordu.

Öbür odada halam, ikiz doğurdu. İkiz olduğunu öğrendiğimde, halamın sıskalığı karşısında şöyle düşündüm: Neden ikiz? Neden üçüz değil? Neden dördüz değil? Neden bu kadarla kalsın? Kupkuru, canlı cenaze gibi bir kadındı; oda ise, küçücüktü, yeşilimsi duvarlarıyla ve bir köşedeki külüstür teneke lavabosuyla. Yine de bu oda, evin, ikiz ya da üçüz, dördüz ya da sıpalar üretebilecek tek odasıydı.

Üçüncü oda, bir yüklüktü. Ben burada yakalandım kızamığa, suçiçeğine, kızıla, difteriye ve bunlar gibi, çocukluğun zevkli hastalıklarına. Bunlar zamanı, sonsuz bir mutluluk ve sıkıntı ortamında uzatırlar, özellikle de Tanrının esirgeyiciliği yatağın yukarısına parmaklıklı bir pencere koyduğunda. Bu parmaklıklara gulyabaniler yapışır; başdöndürücü bir ırmak kadar hızlı, çıban iriliğinde terlerden inciler boyverir, tropik diyarların sonsuz yazını anımsatarak; eller, yürek biftekleri gibi kalın-

laşır, ayaklar kurşundan ağırdır ya da kardan hafif; ellerle ayaklar koca bir okyanusla ya da sayısız enlemle birbirinden ayrılmıştır; beyin küresi, bir kum tanesi kadar küçülüp yitmiştir ve ayak tırnakları mutlulukla çürümektedir Atina yıkıntılarının altında. Bu odada saçmalıklardan başka bir şey duymadım. Yeni ve zevkli bir hastalığa her yakalanışımda, anamla babam daha da salaklaşıyorlardı. («Düşün öyleyse; seni, minicik bir bebekken, lavoboya götürdüm ve dedim ki: bebeğim, artık biberon istemiyorsun, değil mi? Sen de, hayır! dedin; böylece lavaboda son verdim biberona.») Bu odaya, kurt gibi sessiz (General Smerdiakof'un deyimiyle, «kurt gibi sessiz») adımlarla Matmazelle Sonovska girerdi; yaşı belirsiz ihtiyar kız, yeşilimsi siyah giysisiyle. Beraberinde bayat peynir kokusu getirirdi: Cinsiyeti kokmuştu giysisinin altında. Ama Matmazelle Sonovska, yanında Kudüs torbasını ve İsa'nın ellerinde kapanmayacak delikler açan çivileri de getirirdi. Haçlılardan sonra veba, Christophe Colomb'dan sonra frengi; Matmazelle Sonovska'dan sonra şizofreni.

Şizofreni! Artık hiçkimse, tüm dünyanın hastalanmasının ne görkemli bir şey olacağını kabul etmiyor. Artık bir kıyaslama noktası, sağlık kavrayışı yok. Tifo, Tanrı olabilirdi. Hiçbir mutlak yok. Bu sadece, birkaç yıllık parlak gelişmeyi geciktirir. Avrupa'nın, kara vebayla boğuştuğu yüzyılları düşündüğümde, iyi yerde yakalanmak şartıyla yaşamın ne denli ışıklı olabileceğini anlıyorum. Bu çürümenin bağrındaki dans ve coşku! Artık Avrupa, böyle bir coşkuyla dansedemeyecek bence. Hele o frengi! Birden beliren frengi! Dünyanın sınırında yükselen Sabah Yıldızı gibi doğardı o zamanlar.

1927'de Bronx'ta, bir uyuşturucu düşkününün güncesini okuyan bir herifi dinledim. Bu tip, okur-

ken gülüyordu. Tümüyle farklı iki adam: Birisi, luminol ile kafayı bulmuş, öyle yayılmış ki, ayakları pencereden taşarken, bedeninin üst kısmı esrime içindeydi. Öbürü ise (aynı adam) Bronx'ta oturmuş, katıla katıla gülüyordu, çünkü hiçbir şey anlamıyordu.

Evet! Frengi yıldızı batıyor. *Kısa görüş uzaklığı:* Bronx için, Amerika için, tüm modern dünya için meteoroloji tahmini bu. Kısa görüş uzaklığı, gülme fırtınalarıyla birlikte. Artık ufukta hiçbir yıldız yok. *Felaketler*... Yalnızca felaketler.

Gelecek çağları düşünüyorum : Tanrı yeniden doğacak; insanlar Tanrı uğruna döğüşüp birbirlerini öldürecekler, şimdiki gibi; insanlar tıkınmak için döğüşecekler. Gelecek çağları düşünüyorum: Çalışma unutulacak ve kitaplar yaşamda gerçek yerlerini alacaklar; belki de artık kitaplar olmayacak, yalnızca bir kitap olacak, sonsuz bir kitap, bir Kutsal Kitap. Benim için, bu kitap insandır; kitabım, benim gibi bir insandır, benim gibi anlaşılmaz, aldırışsız, atak, ateşli, edepsiz, gürültücü, dalgın, kuruntulu, yalancı ve şeytanca içten bir insan. Sanıyorum, gelecek çağlarda insanlar beni görmezden gelmeyecekler. İşte o zaman, benim tarihim önem kazanacak ve dünyanın yüzünde açtığım yaraların izleri, anlamlı olacak. Bu tarih başlangıcını yok edemem; küçük öykülerden oluşan bu tarih, bir ur gibi, tarihin işe yaramaz kısmını yutacak. Kendimi bir kitap olarak, bir belge olarak görmüyorum; zamanımızın bir tarihi, *tüm* zamanların tarihi olarak görüyorum.

Amerika'da mutsuz olduysam ve daha geniş alan, daha çok serüven, daha çok ifade özgürlüğü için yanıp tutuştuysam bu, onlara gereksinme duyduğumdandı. Gereksinmelerimin açıkça bilincine

varmama neden olan Amerika'ya bu yüzden minnettarım. Orada cezamı çektim. Şimdi, hiçbir gereksinmem kalmadı; bir insanım ben, geçmişsiz ve geleceksiz. *Varım;* yeter bu. Umurumda değil sizin neyi beğendiğiniz, neyi beğenmediğiniz; sözlerimin öyle ya da böyle olduğuna inanmanız, inanmamanız bana dert değil. İsterseniz beni yüzüstü bırakın hemen; gülerim buna. Ben püskürteç değilim, görünmez bir umudu püskürtemem size. Amerika'nın felaket yaydığını görüyorum. Amerika'nın, kara bir uğursuzluk gibi dünyayı sardığını görüyorum. Dünya üzerine uzun bir gecenin yerleştiğini görüyorum, ama onu zehirlemiş olan mantarın kökten kurumakta oluşunu da.

Yarın ya da üç yüzyıl sonra gelecek bir sonu sezerek, işte bu yüzden harıl harıl yazıyorum kitabımı. Yine bu yüzden düşüncelerim, zaman zaman, sarsıntıya uğruyor; bu yüzden, ateşi sürekli olarak canlandırmak zorundayım, hem cesaretle hem umutsuzlukla çabalıyorum; çünkü söylemek zorunda olduğum şeyleri bir başkasının söyleyeceğine inanamıyorum. Hızlı ve karmakarışık anlatıyorum, denemelerde bulunuyorum, kullanabileceğim tüm ifade biçimlerini arıyorum: tanrısal bir kekemelik sanki bu. *Dünyanın görkemli yıkılışı şaşkına çevirdi beni!*

Her akşam, yemekten sonra, çöpleri avluya indiriyorum. Tekrar çıkarken boş kovamla, merdiven penceresinin önünde durup karşıda, Monmartre tepesinde bulunan Sacré-Coeur kilisesini seyrediyorum. Her akşam, çöpleri indirirken, beyaz ışıklar içindeki yüksek bir tepenin üzerinde, dikilerek düşünüyorum. Hiçbir kutsal yürek (1) beni etkileyemez; düşündüğüm İsa değil. Benim düşündüğüm,

(1) Sacré Coeur (kutsal yürek), İsa'ya takılan bir addır. - Çev.

İsa'dan daha iyi bir şey, yürekten daha büyük bir şey; benim düşündüğüm, her şeye gücü yeten Tanrı'nın ötesinde bir şeydir: düşündüğüm, ben'im. *Bir insanım ben.* Yeterli buluyorum bunu.

Ben, hem Tanrının adamıyım, hem Şeytanın adamı. Herbirinin hakkını vermeli. Sonrasız bir şey yok, mutlak olan bir şey yok. Önümde her zaman, insanın sureti; penis ve testislerden oluşmuş, üç parçalı tanrımız. Sağda, Baba Tanrı; solda, biraz aşağıda Oğul Tanrı; ortada ve yukarıda Kutsal Ruh. Bu kutsal üçleme, insan tarafından yaratıldı; daha birçok dönüşüme uğratılacak; hiç unutmuyorum bunu. Ama biz, kollarla ve bacaklarla donatılmış olarak, kadınların karınlarından doğduğumuz sürece, gökte bizi deliliğe özendirecek yıldızlar bulunduğu sürece ve ayaklarımızın altında otlar, çevremizdeki harikaları bize tatlılıkla algılattığı sürece insan bedeni, yapacağımız tüm çarpıtmaların temelini oluşturacaktır.

Bugün ilkbaharın üçüncü ya da dördüncü günü ve ben, açık havada Clichy meydanında oturmuşum. Bugün, güneşin altında oturmuş, şunu bildiriyorum size; dünyanın yıkılışa gidip gitmediği hiç umurumda değil, dünyanın doğru ya da yanlış olduğu umurumda değil, iyi mi yoksa kötü mü olduğu da. Vardır o; yeter bu. Dünya, neyse odur, ben de neysem oyum. Bağdaş kurmuş bir Buda gibi söylemiyorum bunları; hem sevinçli hem kalıcı bir bilgeliğin esiniyle, içten bir bilgiyle konuşuyorum. Dışta var olan, benim içimde var olan; bunlar, anlaşılmaz güçlerin bir bileşkesidir. Bir kaostur; bu kaosun düzeni, kavrayışın ötesindedir, *insan* kavrayışının ötesindedir.

Alacakaranlıkta, tan vaktinde, tuhaf ve olmayacak saatlerde gezinen bir insan olarak, türümde benzerine rastlanmayan bir varlık olduğum duygu-

su bana öyle bir güç veriyor ki, kalabalığa karışıp yürürken ve bir insanı değil de bir toz zerresini, bir balgamı andırırken kendimi orada yapyalnız sanıyorum, görkemli caddelerle kuşatılmışım, içindekilerin kaçıp gittiği gökdelenler arasında dolaşıyorum ve bir başımayım, yürüyorum, şarkı söylüyorum, hükmediyorum dünyaya. Ruhumu bulmam için yelek cebimi karıştırmama gerek yok; o hep orada, böğürlerime vuruyor, şarkılarımın soluğuyla dolarak. Bu caddelerde yalnız başıma, Tanrı gibi dolaşmaya başladığım anda her şeyin öleceğini ilan eden bir toplantıyı terkettiysem bu, söylenenlerin yalan olduğunu iyi bildiğimdendi. Ölüm gerçeği, her zaman gözlerimin önünde; ama dünyanın ölümü; sürekli ilerleyen ölüm, çevreden merkeze doğru beni yutmaya gelmiyor; bu ölüm, benim ayaklarımda, benden çıkıyor; ölümüm, benim birkaç adım önümde. Dünya, benim can çekişmemin aynası; ama dünya, benden fazla can çekişmiyor, çünkü ben o andan başlayarak bin yıl boyunca daha da canlanacağım; dünya da, bin yıldır ölmekte iken, kendisine ruh verdiğim o anda eskisinden daha canlı olacak. Her şey sonuna kadar yaşanırken ne ölüm olacak ne pişmanlık; sahte ilkbaharlar da olmayacak; yaşanan her an, önümüzdeki ufku gittikçe genişletecek.

Hayalciler, boyundan başlamayı düşlerler, bedenin kalanı elektrikli sandalyeye sımsıkı bağlanmışken. Yeni bir dünya düşlemek, gün gün yaşamak demektir; her düşünce, her bakış, her adım, her jest, öldürücü ve eğlendiricidir, ölüm hep bir adım önde yürür. Geçmişin üzerine tükürmek yetmez. Geleceği duyurmak yetmez. Geçmiş ölmüş gibi, gelecek de gerçekleşemeyecek gibi davranmalıyız. Son adımı atıyormuşuz gibi davranmalıyız. Atılacak her adım sonuncudur, onunla bir dünya ölür, biz de. Bulunduğumuz şu dünya, asla bitmeyecek, geçmiş

asla durmayacak, gelecek asla başlamayacak, bugün asla bitmeyecek. Bu asla'ların dünyasıdır ellerimizde tuttuğumuz, gördüğümüz; ama bu dünya, biz değiliz. Biz asla tamamlanmamış bir şeyiz; asla biçimlenmemiş, bilinemez bir şeyiz; her şey var onda; ama o, her şey değil; bütünü oluşturan parçalar, bu bütünden öylesine daha büyük ki yalnızca matematikçi Tanrı bulabilir kendini burada.

Gülünüz! diye öğüt veriyordu Rabelais. Tüm acılarınıza karşın gülünüz! İsa hazretleri, sağlıklı bir neşeye dayanan bu bilgeliği, bize yutturulan kocakarı ilaçlarından sonra, benimsemek zor! Midenin zarı kalmayınca, gülmek mümkün olur mu? Aldığımız onca zehirden sonra nasıl gülebiliriz; yüzleri kremli, yanakları çökmüş, hüzünlü, mutsuz, öylesine gösterişli meleklere karşı nasıl gülebiliriz! Onlara üflenmiş olan sinsiliği iyi bilirim ben. Onların yüceliklerini hoş görüyorum, bağışlıyorum. Ama yarattıkları onca dertten kendimizi kurtarmamız çok güç.

Haça gerilen bağnazları, bağnaz değil de budala olanları, bir ülkü uğruna kurban olanları her düşündüğümde, gülmeye başlıyorum. Öyleyse benimle tıkayın tüm çıkış yerlerini, diyorum. Bir kapak gibi indirin beni Yeni Kudüs'ün üzerine. Karın karına yapışalım, sıkışalım, umutsuzca! Günahsızlar ve günahlılar, canakıyıcılar ve İncil yazan havariler, yüzlerini kremleyenler ve ay yüzlüler, oraya buraya dönenler ve suratları tokatlanacaklar, yığılırlar bu dar çıkmaza ve pişerler yüzyıllarca hafif ateşte!

Ya dünya çok yumuşak, ya ben yeteri kadar katı değilim. Anlaşılmaz olsaydım hemen anlaşılırdım. Anlamakla anlamamak arasındaki fark, bir saç teli kadar ince, *daha ince;* bir milimetre kadar, Çin'i Neptün'den ayıran uzay kalınlığında bir ip ka-

dar ince. Benim ne denli sapıtmış olduğum önemli değil; söylediğimi hiç etkilemez bu. Onda, açıklıkla görülecek, kesinlikle, vb. (bu vb. önemlidir!) farkedilecek bir şey yok. Zihin, kemküm eder, çünkü çok kesin bir araçtır. Bıçağın ağzı, maun budaklarında, sedir ve abanozlarda körelir. Biz gerçeklikten, ölçülebilir bir şeymiş gibi, bir piyano alıştırması ya da fizik dersiymiş gibi söz ediyoruz. Kara veba, Haçlılarla birlikte döndü. Frengi, Christophe Colomb'un dönüşüne eşlik etti. *Gerçek de geliyor; bordadan çıkacak karaya!* Böyle diyordu arkadaşım Cronstadt. Bu dize, okyanusun dibine yazılmış bir şiirden çekilip çıkarılmıştır.

Bu gerçeğin kestirilmesinde yanılma payı, bir milimetredir ya da bir milyon ışık yılıdır. Fark, yolların kesişmesiyle oluşan bir kuantum'dur. Kuantum ise, bir referans çerçevesine girmeye çalışılınca meydana gelen bozulmadır. Referans, patronun işten çıkarma yazısıdır, yani eski bir hastalığın irinli sümüğü. Bu düşünceler, yolun çıkış yerleridir, bir tür sar'a. Çalınan gitarın telleri kopuyor; çünkü düşünce, bir yerde toplanamıyor. Düşü yeniden görmek için, gözleri kapalı tutmalı ve kımıldamamalıdır. En küçük bir harekette tüm yapı çöker. Yolda, beni kuşatan tüm yıkıcı ve parçalayıcı güçlere bırakıyorum kendimi. Her şey, yıkıcı gücünü uygulasın bana. Eğiliyorum gizli gelişmeyi görmek için; yönetmeyi değil de boyun eğmeyi yeğliyorum.

Yaşamımın dev gibi parçaları, yitip gitti dönmemesiye. Patladılar, rüzgarda savruldular ve un ufak oldular konuşmada, eylemde, anımsamada, düşte. Hiçbir dönemde, ben, istersem bir koca olayım, istersem bir aşık ya da arkadaş olayım, tek bir yaşam sürmedim. Nerde bulunursam bulunayım, ne yaparsam yapayım, çoklu yaşantılar sürdüm hep.

Böylece, benim kendi tarihim olarak görmek istediğim her şey, yitti, battı; başkalarının yaşamlarına, trajedilerine, tarihlerine karıştı ayrılmamasıya.

Ben, eski dünyanın adamıyım, rüzgarın taşıdığı bir tohum; Amerika'nın küflü toprağında yeşeremeyen bir tohum. Geçmişin ağır ağacından geliyorum ben. Bedenimle ve ruhumla, Avrupa'nın insanlarına bağlıyım; bazan Frank, bazan Galyalı, bazan Viking, bazan Hun, bazan Tatar ve daha bilmem kim olmuş o insanlara! Bedenimin ve ruhumun ortamı orası; yaşamın ve çürümenin yeşerdiği o yer. Bu yüzyılın adamı olmamaktan gurur duyuyorum.

Belirtileri görmeyi beceremeyen astrologlar için, açıklayıcı fırça darbeleri vuruyorum *Ölüm Evreni*'min kıyısına.

Ben Ur'um; bir yengeç, yan yan yürüyen, ileriye geriye, dilediğimce. Acaip dönencelerin altında deviniyorum; güçlü patlayıcılar, kokulu sıvılar, akik,mürrüsafi, zümrüt, sümük, kirpi parmağı alıp satıyorum. Boylamımdan geçen Uranus suçludur benim seks düşkünü oluşumdan, sıcak sucukları ve yatak ısıtıcılarını sevişimden. Beni Neptün yönetiyor. Bu yüzden ben, su gibi akıcıyım, uçar gezerim, Don Kişot gibiyim, bir yerde duramam, bağımsızım. Kavgacıyım da. Kıçım tutuştuğunda yiğitlik taslarım ya da duruma göre, şaklabanlık yaparım. İşte, yetersizliklerle dolu bir portre - bir gemi çapası, bir yemek çanı, sakal kalıntıları, bir inek sağrısı. Kısacası, ben, zamanını boşa harcayan bir tembelim. Sıkıntılarım için göstereceğim bir neden yok, dehamdan başka. Ama, tembel bir dahinin yaşamında bile, öyle bir an gelir ki, taşıtın kapısına gitmek ve bavuldaki fazlalığı kusmak gerekir. Eğer bir dahiyseniz bunu yapmak zorundasınız; çünkü en azından, sevebileceğiniz küçük bir dünya kurmak isteyeceksiniz kendinize, duvar saati gibi sonunda durmaya-

cak bir dünya. Bordadan denize ne kadar çok safra atarsanız komşularınızın anlayış düzeyinden o kadar yükselirsiniz. Sonunda kendinizi gökte yapayalnız bulursunuz. Orada boynunuza bir taş bağlayıp aşağı atlarsınız. Böylece düşlerin benzetmeli yorumu yerle bir olur; merhemin dudakta cıvalı bir yara bırakması gibi. Size, gece düşü, gündüz düşü kalır, ve zincirinden boşanmış bir gülme.

Petit Poucet barındayım; yeraltından, cehennem kapılarından çıkan buruşuk yüzlü insanlar, makaralarla ve kayışlarla çekiyorlar lokomotifleri, piyanoları ve tükürük hokkalarını. Onları görünce, diyorum kendime: «Eşsiz! Eşsiz! Bana gümüş bir tepside getirilen bu eski eşyalar, bu makineler! Eşsiz! Benzersiz! Uykumda doğan bir şiir bu!»

Yazma olayı konusundaki az bilgim, şu kadarcık: *Bu, boş insanların düşüneceği bir şey olamaz.* Bu, kesinlikle, her seferinde ve her bireye göre yeni olan bir şeydir. Valparaiso diyorum buna. Valparaiso sözcüğü, benim kullanımıma göre, daha önce ifade ettiği anlamdan tümüyle farklı bir anlam ifade ediyor. Bu sözcük belki de, dişleri dökülmüş bir İngiliz orospusunu ve yolun ortasına dikilip müşteri toplayan bir barmeni ifade ediyor. Belki de, hızlı parmaklarını siyah bir harp üzerinde gezdiren, ipek gömlekli bir meleği belirtiyor. Belki de, kıçının üzerinde bir sivrisineğin fır döndüğü bir odalığı ifade ediyor. Belki de bunların tümünü belirtiyor ya da hiçbirini belirtmiyor; ama kuşkunuz olmasın ki mutlaka farklı, yeni bir şey ifade ediyor. Valparaiso hep, sonun beş dakika öncesidir, Peru'nun sonuna yakın, belki de üç parmak daha yakın. Başparmağınızı kullanırsınız aceleyle; çünkü kıçınız tutuşmuştur, küçük Kutsal Ruh barsaklarınızı oymaktadır - bedensel bozuklukları da katmalı buna. Belki de bu

sözcük, «sıcak işeyin, soğuk için,» anlamına geliyor Trimalcion'un ifadesiyle, «çünkü anamız dünya, ortadadır, yumurta gibi yuvarlaktır; çünkü kendisinde tüm iyi şeyleri barındırmaktadır, bir bal peteği gibi.»

İşte şimdi, bayanlar baylar, elimdeki bu küçük ama evrensel açacakla bir sardalya kutusunu açacağım. Elimdeki bu açacakla, siz de, bir sardalya kutusu ya da ecza dolabı açmak istersiniz elbette. Bugün ilkbaharın üçüncü ya da dördüncü günü; size daha önce birçok kez söylediğim gibi. Çok zavallı bir ilkbahar bu; ama termometre yükseliyor ve beni çıldırtıyor bir tahtakurusu gibi. Bu zaman zarfında benim, Clichy'de bir aperitif içmek için oturmuş olduğuma inandınız. Öyle olsun; Clichy'de oturmuştum, ama bundan iki ya da üç yıl önce. Petit Poucet barında da oturdum, ama uzun zaman önce; o günden beri içimi bir yengeç oydu durdu. Bütün bunlar, metroda (birinci mevkide) başladı şu tümceyle: *«L'homme que j'étais, fe ne le suis plus.»*(2)

Vagonların park edildiği yerlerden geçerken iki ayrı korku ürpertirdi beni; birincisi, gözlerimi biraz daha yukarı kaldırırsam kafamdan fışkırıverecekleri korkusuydu, ikincisi ise kıçımın deliğini kaybedeceğim korkusu. Basınç öyle güçlüydü ki her ideleştirme hemen eşkenar dörtgene dönüşüyordu. Bütün dünyanın, sürekli hayal kurmak üzere tatile çıkışını düşlüyordum. O gün, öyle çok intihar vardı ki cesetleri toplamaya yetecek vagon bulunamazdı. Vagon parkının önünden kapıya doğru giderken, hayvan yüklü trenlerin pis kokusunu alırdım. Bu çok iyi; dün ve bugün (aradan üç, dört yıl geçti elbette) oradalar, sıkış sıkış; korku ve ter içinde. Be-

(2) «Eskiden olduğum insan değilim artık ben.» — Çev.

denleri, yazgılarıyla doyurulmuş. Onların yanından geçerken, zihnim müthiş açık, düşüncelerim kristal gibi parlak. Dışarı çıkmak isteyen düşüncelerim, beni öyle zorluyorlar ki, karanlığa koşarak aşıyorum onları. Ben de büyük korku içindeyim. Ben de terliyim, soluk soluğayım, susamışım, yazgıma doymuşum. Bir mektup gibi aşıyorum onları. Belki ben değil de, sözcüsü olduğum düşünceler. Bu düşünceler çoktan etiketlendi, kayda geçirildi, çoktan kaşelendi, mühürlendi, filigranlandı. Elektrik bobinleri gibi çözülüyor düşüncelerim. Hayallerden uzak mı yaşamalı yoksa onlarla birlikte mi? İşte mesele! Benliğimde korkunç, yıpranmaz bir mücevher taşıyorum, geceye kaçışım sırasında pencerenin camını çizen bir elmas. Hayvanlar böğürüyor, meliyor. Pisliklerinin ılık kokusuna bulanmış, ayakta duruyorlar. Minör gamında çalınan o ezgiyi duyuyorum yine, tellerin hüzünlü titreşimini. İçimde bir deli var, rastgele çalıp sonunda uyumsuz sesler çıkarıyor. Tertemiz bir yok oluş bu, kirli yokoluşlardan farklı. Silinecek bir şey yok bu ezgide. Aydınlık bir yol; uçuruma kadar gidiyor ve sonsuz derinlikte kayboluyor. Ben, Beethoven, ben yarattım bunu! Ben, Beethoven, yok ediyorum bunu!

Şimdi, bayanlar baylar, Mexico'ya giriyorsunuz. Şimdiden sonra her şey, olağanüstü ve güzel, olağanüstü güzel, olağanüstü şaşırtıcı olacak. Gittikçe olağanüstü, güzel, mucizeli. Bundan böyle, ne bir çamaşır kurutma yeri, ne organları tutacak bir torba, ne fanila. Her zaman yaz, tam anlamıyla. Sözkonusu olan bir atsa, sapına kadar at olur. Beyin kanaması ise, hep öyle kalır, Saint-Guy dansı olmaz. Tan vaktinde orospular yoktur, gardenyalar da. Ne damlarda gebermiş kediler, ne ter, ne terleme. Sözkonusu olan bir dudaksa, sonsuza dek titreyen bir dudaktır bu. Çünkü Mexico'da, bayanlar

baylar, her zaman öğle vaktidir ve parlayan şey, altın gibidir; ölen, gerçekten iyi ölür, yanlışlıkla değil! Beton bir yatağa uzanarak, ne güzel uyuyanlar var, asetilen lambası gibi. Hoş günler geçirmek; budur güzel yaşamak. Sıkılarak yaşamaksa, en sefil bir yaşamdır. Arpej yapmaya, tatlı notalara, çırpıştırmalara gerek yok. Ya işin püf noktasını yakalarsınız, ya güçlüklerle boğuşursunuz. Ya arı bir melodiyle yaşarsınız, ya bulaşık suyunda yüzersiniz. Ama Araf yok, bengisu da. Ya IV. Çoban Şiiri ya da XIII. ilçe!

ÇALGILI KAHVE

Şimdi Scheveningen'in dinginliği sanki bir anestezik.

Ön dişlerini yitirmiş İngiliz cadalozuna bakarken, tezgahın önünde ayaküstü, birden hatırıma geliyor: *Yere tükürmek yasaktır.* Bir düş gibi aklıma geliyor: *Yere tükürmek yasaktır!* Pigalle Caddesinde, Freddy'nin barındaydım o sırada; beyaz ipek gömleğinin geniş kolları dalgalanan, iğ parmaklı bir kadın, «Hoşça kal Mexico!» diye mırıldandı. Bana söylediğine göre şimdilik önemli şeylerle uğraşmıyordu, yalnızca dolaşıyordu. Big Broadcast'a geliyordu; şap hastalığına yakalanmıştı. Sık sık yüznumaraya koşuyordu, perdenin boncuklarını yararak. Bu harp'ın sesi kulağa hoş geliyordu, belki biradaki melek çişinden dolayı sarhoştu biraz, ama hanımefendi rolü oynamaya çalışıyordu. Cebimde, Sofya'dan yeni dönmüş biraz kaçık bir Hollanda'lının mektubu vardı. «Cumartesi akşamı, diyordu, tek bir şey istedim; yanımda oturduğunuzu görmek.» Nerede? Bunu belirtmiyordu. «Size şimdilik bildireceğim tek şey şu: New York'un gürültüsünden, kaynaşmasından sonra Scheveningen gibi bir kentin dinginliği, insanda bir anestezik etkisi yaratıyor.» Sofya'ya eğlenmeye gitmişti; orada kendisine Opera'nın prima donası sunulmuştu. Bu olay ona havai bir insan olarak ün kazandırmış ve Sofya kamuoyunda çekici bir adam olmasını sağlamıştı. Mektubunda, artık köşesine çekileceğini, Schevenin-

gen'deki sakin yaşantısına yeniden başlayacağını belirtiyordu.

Akşam mektubu okumamıştım; ama İngiliz cadalozu ağzını açtığında, ben de onun ön dişlerini yitirmiş olduğunu gördüğümde, hatırladım: *Yere tükürmek yasaktır!* Gettoda dolaşıyorduk, kaçık Holandalı ve ben; o, telgraf dağıtıcısı üniformasını giymişti. Tüm telgrafları adreslere ulaştırmış olduğundan, akşam özgürdü. Café Royal'e doğru yürüyorduk, orada oturup huzur içinde birkaç bardak bira içecektik. Benimle gelip bir bardak içmesine izin vermiştim, çünkü onun amiriydim; zaten görevini bitirmişti, istediğini yapabilirdi.

İkinci Cadde boyunca, kuzeye doğru yürüdüğümüz sırada, birden farkettim o vitrini; üzerinde ışıklı bir haç, haçta şu yazı: «*Bana iman edenler, ölmeyecekler...* İçeri girdik; peykenin üzerindeki bir adam şöyle diyordu: «Miss Powell, bir ilahi hazırlayın! Haydi, arkadaşlar, hanginiz konuşacak? Evet, 73'üncü ilahi. Bu toplantının ardından hepimiz, aziz hemşiremizi, çok şeyler görmüş geçirmiş Madame Blanchard'ı görmeye gideceğiz. Ayağa kalkalım da 73'üncü ilahiyi söyleyelim: *Tanrım, tepelere kondur ayaklarımı!*» Ben de bunu söyledikten bir saniye sonra, bu acemi ressamın, çan kulemizi canlı ve saf renklerle boyayışını görünce, bu eski ve güzel ilahinin sözleri yeniden ağzımdan çıktı: *Tanrım, tepelere kondur ayaklarımı!*

Salon ufacıktı, her yerde yazılar vardı: «Tanrım benim çobanımdır. Sıkıntı çekmeyeceğim», vb. En göze çarpan yazı, sunağın yukarısındakiydi: *Yere tükürmek yasaktır!* Hep bir ağızdan, yeni çan kulesinin şerefine 73'üncü ilahiyi söylüyorlardı. Tepelerdeydik; duvarlardaki tüm yazıları görebiliyordum, özellikle kürsünün üzerindekini: *Yere tükür-*

mek yasaktır! Kutsal hemşire Powell, var gücüyle orgu pompalıyordu; çok saf, meleksi bir hali vardı. Peykedeki adam, herkesten daha yüksek sesle söylüyordu; sözleri ezbere bilmesine karşın ilahi kitabını önünde bulunduruyor, müziğe uyuyordu. Sanki bir demirciydi de vaazcının yerine geçmişti. Var gücüyle, büyük bir ağırbaşlılıkla söylüyordu. İlahilerin arasında, insanları, konuşmaları için cesaretlendiriyordu. Zaman zaman, cırtlak sesli bir adam bağırıyordu: «Kurtarıcı Tanrıya şükrediyorum!»

AMİN! HAMDOLSUN! ALLELUYA!

«Haydi! diye kızıştırıyordu demirci, kim konuşmak ister? Siz, Eaton birader, konuşmak ister misiniz?»

Eaton birader kalktı, sert bir sesle, «Bana yüksek bedel ödendi!» dedi.

AMİN! AMİN! ALLELUYA!

Powell hemşire, mendille ellerini kuruladı. Bunu, bir melek tavrıyla yapmıştı. Ellerini kurulayınca, duvarı boş gözlerle seyre daldı. Sanki Tanrı tarafından yağlanmıştı. Öylesine meleksiydi.

Kendisine yüksek bedel ödenmiş olan Eaton birader, kavuşturduğu elleriyle sessizce oturuyordu. Demirci açıkladı: Eaton birader, Haç Tepesinde. İsa'nın çarmıha akmış değerli kanı karşılığında satın alınmıştı; bu daha iyiydi. Başka birisi konuşma yapmalıydı. *Başka birisi, lütfen!* Birazdan, diye devam etti, hepimiz, bu gece ölen Blanchard hemşiremizin sevgili oğluna son bir ziyaret yapacağız. *Haydi! Kim konuşmak ister?*

Meleyen bir ses: «Dostlar, biliyorsunuz, ben konuşma yapacak düzeyde değilim. Ama bir ayet var, benim için pek değerli... pek değerli... *Colos-*

sa'lılar bölümünde bu: *Hareketsiz kalın; Tanrı'da kurtuluşa kavuşacaksınız.* Öyleyse hareketsiz kalın, kardeşlerim. Sessiz kalın. Deneyin bunu. Diz çökün ve Tanrıyı düşünmeye çalışın. Kardeşlerim, bu ayet benim için çok değerli. Colossa'lılar: *Hareketsiz kalın, Tanrıda kurtuluşa kavuşacaksınız!*»

Çok iyi! Çok iyi! HAMDOLSUN! ÖVÜNÜZ TANRIYI! ALLELUYA!

«Powell hemşire, bir ilahi daha hazırlayınız!» Yüzünü siliyor. «Blanchard hemşiremizin sevgili oğluna son bir ziyaret yapmadan önce hepimiz, son bir ilahi söyleyelim: *Ne iyi dostumuzdur İsa!* Sanırım hepimiz ezbere biliyoruz bunu. İnsanoğulları, eğer kuzunun kanıyla yıkanmamışsanız, adınızın kaç kitapta yazılı olduğu pek önem taşımayacaktır. Onu yadsımayın! Ona gelin bu akşam, insanoğulları! Bu akşam! Haydi, hep birlikte: *Ne iyi dostumuzdur İsa!*... 97'nci ilahi. Blanchard hemşireyi ziyaret etmeden önce, ayağa kalkalım da söyleyelim. Haydi, 97'nci ilahi! *Ne iyi dostumuzdur İsa!*»

Her şey ayarlandı. Hepimiz, Blanchard hemşirenin ölmüş oğluna son bir ziyaret yapacağız. Hepimiz! Colossa'lılar, Farizi'ler, burnu sümüklüler, neşeliler, çatlak sesli sopranolar; hepsi son bir ziyaret yapacak. Bira içmek isteyen kaçık Hollandalıya ne olduğunu bilmiyorum. Blanchard hemşireye gidiyoruz hepimiz; çıfıtlar da. 73'üncü ilahi ve *Yere tükürmek yasaktır!* Pritchard birader, ışıkları söndürün! Siz, Powel hemşire, bir ilahi hazırlayın! Hoşça kal Mexico! Blanihard hemşirenin evine konuyoruz. Ayaklarımızı tepelere basmak için. Kimisinin gözü yok, kimisinin burnu. Çarpık bacaklılar, ruamlılar, safralılar, iyi huylular, meleksiler, çürümüşler, bunamışlar. Hepsi de, canlı ve saf renklerle boyayacaklar can kulesini. İsa'nın tüm dostları. Bütün ha-

reketsizler, Tanrıdan kurtuluş bekleyenler. Eaton birader, şapkayı dolaştıracak; Powell hemşire ise duvarlardaki tükürükleri silecek. Hepsi pahalıya alınmış, iyi bir puro fiyatına. Şimdi *Scheveningen'in dinginliği, bir anestezik etkisi yaratıyor.* Bütün mesajlar, yerlerine iletildi. Ölülerin yakılmasını yeğleyenler için, kül şişelerinin saklanacağı güzel duvar oyuklarımız olacak. Blanchar hemşirenin sevgili oğlu., buz üzerinde ölü yatıyor, ayak parmakları filizlenmekte. Anıtkabir, ailelerin ve dostlarının yanyana yatabileceği bir sığınaktır; ne suyun, ne nemin, ne küfün girebileceği yüksek, kuru ve kar gibi beyaz bir kompartıman.

Kış Bahçesine giden yolda, sarı bir taksinin içinde. Scheveningen'in dinginliği beni etkiliyor. Her yerde, müzik notaları gibi mektuplar; Tanrı, gücü için övülsün, ona şükürler olsun! Her yerde siyah kar, her yerde bitli siyah kanatlar. BAKIN VİTRİLAR! HIZLI TASFİYE DOLAYISIYLA! Hamdolsun! Hamdolsun! Alleluya!
Hamdolsun! Alleluya!

Kürkün altında yoksulluk. Türk hamamı, Rus hamamı,... hamamı; her yerde hamam var, ama temiz insan yok. Clara Bow «Paris Aşkı»'nı oynuyor. Jacob Gordin'in hayaleti. kanla ıslanmış tundralarda dolaşıyor. Saint Mark - on - the - Bouverie, tatlı nane duvarlarıyla, meyveli dondurma gibi resimleriyle size, bir hamam böceği neşesi sunuyor. BRİÇ... UYGUN FİYATLAR. Moskowitz, zili okşuyor, zil de artık bir etyemezler lokantası olmuş Tolstoy'un soğuk büfe - sağrısını okşuyor. Dünya alt üst edilmiş; siğiller, sivriceler, urlar yapmak için. Hastaneler onarılmış; bedava giriş, ilkyardım yerleri. Acı çeken herkese, yorgunlara, ağır yükten beli bükülenlere ve ekzemadan, nefes darlığından, gangren-

den, su birikmesinden ölmekte olan zavallı aptallara anımsatılır ve duyurulur ki, girişler bedavadır! Gelin, hepiniz! Gelin, sümüklü çıfıtlar, Fariziler! Gelin, mezar fiyatından daha ucuza barsaklarınızı tedavi ettirin. Bu akşam gelin! İsa sizi istiyor! Çok geç olmadan gelin; saat yedide kapatıyoruz!

CLEO HER AKŞAM DANSEDİYOR!

Cleo, Tanrıların sevgilisi, her akşam dans ediyor. *Anne, geliyorum! Kurtulmak istiyorum!* Merdivenden çıkıyorum, anne! HAMDOLSUN! HAMDOLSUN! COLOSSA'LILAR!

Kutsal olan her şeyin annesi, şimdi gökteyim. Zebra gibi Z'nin arkasında ayakta duran insanların arkasında ayakta duruyorum. Piskopos, bozuk barsaklarıyla, kilisenin basamaklarında duruyor. Bunun anlamı: DURMAK YASAK. Minsky kardeşler, kiralık bürolarında, Shannon ırmağının düşünü görüyorlar. Acıma Günlüğü, kırılan küçük bir hindistan cevizi gibi takırdıyor. Himalayalarda keşişler, geceyarısı kalkarlar ve dua ederler; o sırada uyuyan insanlar, sabah uyandıklarında, günlerine saf, iyi korkusuz düşüncelerle başlasınlar diye. Dünya gözden geçirilmiştir: Saint - Moritz, Oberammeryau Ak.. törleri, Kral Oidipus, Pekin köpekleri, siklonlar, plaj güzelleri. Ruhum huzur içinde. Eğer biram, jambonlu sandvicim olsaydı, İsa ne iyi dostum olurdu benim. Her durumda, perde kalkıyor. Shakespeare haklıydı: *Ben, bu oyunun yardımıyla!*...

Şimdi, baylar bayanlar, Batı yarımküresinde bugüne dek yaratılmamış olan, saf ve tuzlu bir gösterinin perdesi kalkıyor. Evet baylar bayanlar, perde kalkıyor; bedenin karınüstü, göbek, karınaltı denilen bölgeleri üzerinde perde kalkıyor. Fiyatı 1,98 dolar olan bu seçme parçalar, bugüne kadar Amerikan halkına asla gösterilmedi. Yahudilerin kralı

Minsky, bunları özel olarak Huzur sokağından getirtti. İşte, New York'un en saf, en tuzlu gösterisi. Şimdi, bayanlar baylar; hazır yergösterici kadınlar salonu ilaçlamakla uğraşırken, size açıksaçık kart postallar vereceğiz, Fransız kalitesinde. Her kartla birlikte, bir tane gerçek Alman mikroskobu vereceğiz, Zürih'te Japonlar tarafından elle yapılmış. Gösterimiz, baylar bayanlar, dünyanın en saf, en tuzlu gösterisidir. Yahudilerin kralı Minsky, kendisi söylüyor bunu size. Perde kalkıyor... Perde kalkıyor.

Yer gösterici kadınlar, karanlığın örtüsünün altına, ölü ya da canlı bitleri, bit yuvalarını, bit yumurtalarını serpiyorlar; bitler, banyosu olmayanların, East Side'daki evsiz Yahudilerin, çaresiz bir yoksulluk içinde kürk paltolarıyla dolaşan ve kibrit, ayakkabı bağı satan Yahudilerin kıvırcık, siyah, kalın saçlülelerine gizlenmiş' Dışarıdan burası, Vosges, Haymarket ya da Covent Garden gibi yerleri andırıyor; şu farkla ki, buralardaki insanlar, Borroughs hesap makinelerine güveniyorlar. Yardım yerleri, bisiklet pompasıyla şişirilmiş gebe kadınlarla dolu. Tüm yoksul, umutsuz Yahudiler, East Side'da, yardım yerlerinde mutlular, çünkü jambonlu sandviçlerini yiyorlar, bir ayakları bulutlarda. Wrigley, sakızlarının nane kokusuyla karışmış formol kokusu üzerinde perde kalkıyor. İnsan bedeninin, pek söz edilen tek ve benzersiz parçası üzerindeki perde kalkıyor. Yaşamın kışında, artık aşk ölgün bir ateş olduğunda, insan bedeninin göbekaltı, göbek, göbeküstü bölgelerinin zırhlı parçaları üzerinde yüzen yıldızlı madalyayı düşünmek, hüzün verecek. Kiralık bürosunda Minsky, ayaklarını tepelere yerleştirmiş, düş görüyor. Başka yerde Oberammergau'nun aktörleri oynuyor. Mavi kurdela yarışmasına katılacak Pekin köpekleri, yıkanmış ve ko-

kulandırılmış. Blachard hemşire, sallanan koltuğunda oturuyor, dölyatağı kurumuş. Zaman gelir, beden çöker - ama fıtık iyileşir. Kurtuluş merdiveninin tepesinden, sonsuz ve görkemli manzara görülür, sanki Cézanne tarafından boyanmıştır: Kıvrımlı sactan çöp tenekeleri, kutu açacakları, eski çocuk arabaları, teneke leğenler, bakır çaydanlıklar, hindistancevizi rendeleri, selofan kağıdıyla sarılmış lüks ve baharatlı poğaçalar, işte dünyanın en güzel görüntüsü, en yeni görüntü; doğruca Huzur sokağından getirilmiş. İki şeyden birini seçeceksiniz: Aşağıdaki koyu karanlığa bakmak, ya da gerçek bir güvence sağlayan yıldızlı bayrakların yukarısında yüzen diriliş umuduna, yani güneşe doğru gözlerinizi kaldırmak. Hareketsiz kalın, insanlar, Tanrıda kurtuluşu umun. Cleo, bu akşam ve haftanın her akşamı, mezar fiyatından daha ucuza dans edecek. Ölüm, dört ayak üzerinde geliyor, üçlü yonca filizi gibi. Sahne parlıyor, elektrikli sandalye gibi. Cleo geliyor, Tanrıların sevgilisi ve elektrikli sandalyenin kraliçesi Cleo.

Şimdi, Scheveningen'in dinginliği, bir anestezik etkisi yaratıyor. Colossàlılar üzerindeki perde kalkıyor. Cleo, gecenin dölyatağından fırlayıveriyor, karnı lağım suyuyla dolu. Hamdolsun! Hamdolsun! Merdivenden tırmanıyorum. Gecenin dölyatağından fırlayıveriyor eski Brooklyn köprüsü; köpükler içinde ve ay ışığında kıvrılıp duran uyuşuk düş. Bir mırıltı, bir kıvrılış, silip süpürüyor kaygıları. Yeşil akik pırıltısı, neft pırıltısı. Gece soğuk; insanlar, prangalı mahkumlar gibi yürüyorlar. Gece soğuk; ama kraliçe çıplak; kısa bir donu var. Kraliçe dansediyor elektrikli sandalyedeki ölü külleri üzerinde. Cleo, Yahudilerin sevgilisi, boyalı tırnaklarının ucunda dansediyor; gözleri, kulakları kanlanmış. Buzlu gece boyunca, düşük bir fiyata dansediyor.

Platin diş köprüsü uğruna, bu haftanın her akşamında dans edecek. Ey insanlar, *virumque cano*'nun arkasında, onikili sistemin arkasında, deniz hava yolunun arkasında, Tammany Hall'un kraliçesi dikiliyor. Ayakta duruyor, çıplak ayaklarıyla, lağım suyu dolmuş karnıyla, altılı şiir ölçüsüne uygun sallanan göbeğiyle. Cleo, kraliçe, en saf ziftten daha saf ve en sıcak elektrikten daha sıcak Cleo, kraliçe, tanrıların sevgilisi, dansediyor elektrikli sandalyenin amyant oturağı üzerinde. Sabah olunca, Singapur'a, Mozambik'e, Rangoon'a doğru çekip gidecek. Üç direkli gemisi, sokağın ırmağına palamarlanmış. Kölelerinin üzerinde bitler. Karanlığın rahminin dibinde, kurtuluş türküsüyle dansediyor. Hepimiz, beyefendilerin düzeyine ineceğiz, ayaklarımızı tepelere koymak için, Aşağıda, beyefendilerin düzeyinde her şey sağlığa uygundur, soğuktur, mezarlık gibi dokunaklıdır.

Şimdi, perde inerken, hayal edin: Hava çok güzel, hoş kokularla dolu ve yakındaki koydan midye kokusu yükseliyor. Atlantik kıyısında geziniyorsunuz, betondan takımelbisenizle ve altın topuklu kısa çoraplarınızla; Chop Sueg'in gürlemesi geliyor kulaklarınıza. Mumlar alev alev yanıyor Great White Way üzerinde. Yüznumaralar açık. Pantolonunuzu buruşturmadan oturmaya çalışıyorsunuz. Saf asfalta oturarak tavuskuşlarının boğazınızı gıdıklamasına izin veriyorsunuz. Şampanyadan ırmaklar akıyor. Tek koku, koydan gelen midye kokusu. Güzel kokulu bir gün bu, radyolar hep birden çalıyor. Biraz pahalıya bir tane alıp kuyruksokumunuza bağlayabilirsiniz. Onu, Manila'ya ya da Honolulu'ya ayarlayabilirsiniz yürürken. Soğuk suyunuzdan buz elde edebilirsiniz, iki böbreğinizi birden kaybedebilirsiniz. Eğer tetanoz, ağzını çivilerse o zaman altı-

nıza bir boru taktırabilirsiniz ve yiyebileceğinize inanırsınız. Size gereken her şeye sahip olabilirsiniz, eğer hoş kokulu bir gündeyseniz ve koydan midye kokuları size ulaşıyorsa. Neden olmasın? Çünkü Amerika, iyi Tanrının yarattığı en yüce ülkedir; bu ülkeyi sevmiyorsanız defolup gidebilirsiniz. Dünyada Amerika'nın, sizin için yapmak istemeyeceği bir şey yoktur; yeter ki siz, kibarca isteyin. Elektrikli sandalyeye oturabilirsiniz ve akım verilirken kendi idamınızın tüm ayrıntılarını okuyabilirsiniz. Elektrikli sandalyede otururak kendi görüntünüze bakabilirsiniz, idamınızı beklerken.

Sabahtan geceyarısına dek aynı oyun. En güzel, en modern oyun. Öyle güzel, öyle modern ki yalnızlığınızı ve umutsuzluğunuzu büyütüyor.

Brooklyn köprüsüne geri dönüyorum ve karda oturuyorum, doğduğum evin karşısında. Yoğun bir yalnızlık duygusu kıvrandırıyor beni. Artık, Pigalle caddesinde, Freddy'nin Barı'nda ayakta görünmüyorum. Ön dişleri eksik İngiliz kaltağını görmüyorum. Yalnızca, karla kaplı geniş bir alan ve ortasında, doğmuş olduğum küçük ev. Bu evde, müzisyen olarak görmüştüm kendimi düşümde.

Doğduğum evin önünde otururken, kendimi mutlak olarak benzersiz hissediyorum. Çalması için hiçbir senfoni yazılmamış bir orkestraya aitim ben. Herşey çirkin ses veriyor, *Parsifal* de. Bence Parsifal önemsiz bir şey, ama sesleri doğru. Benim müzik aşkım, kapıldığım tuhaf yalnızlık duygusu, Amerika'yla bağlantılı.

Bir akşam, Opera'nın en üst balkonunda ayakta duruyordum. Salon tıklım tıklımdı. Sahnenin çok küçük bir bölümünü görebiliyordum. Ama müziği, Wagner'in Parsifal'ini işitiyordum; daha önce plak-

tan dinlemiştim bunu. Bu operanın bazı parçaları, sıkıcıydı, bugüne dek yazılanların hepsinden de sıkıcı. Ama yüce anlar olmadı değil; bu yüce anlarda (ben bir sardalya gibi eziliyordum) tuhaf bir şey oldu bana; gerildim. Yapışmış olduğum kadın da, Saint-Graal'in yüce müziğinden etkilenmişti mutlaka. İk imiz de kızışmıştık ve iki sardalya gibi yapışmıştık birbirimize. Ara verildiğinde kadın, gidip kulvarda gezindi. Ben yerimde kaldım; geri gelecek mi diye merak ediyordum. Müzik başlayınca, kadın geldi. Öyle bir dakiklikle geldi ki evli olsaydık ancak bu denli titiz olabilirdi. Son sahne boyunca, tanrısal bir mutlulukta birleştik. Güzel ve yüce bir haldi bu, Dante'den çok Bokaçyo'yu anımsatıyordu, yine de yüce ve güzel bir haldi.

Karın içinde, doğduğum evin önünde otururken, bu olayı dünmüş gibi anımsıyorum. Neden? Bilmiyorum; bunun nedeni gülünçlük ve hiçlik mi, bunaltıcı ıssızlık mı, kar mı, rengi olmayışı mı, müziğin yokluğu mu? Bunlar, çarçabuk uyuşturur. Yücelikle başlar, ama dar bir sokakta tam gaz iş görmekle biter.

Örneğin, cumartesi öğleden sonraları, Bill Woodruff'un yedek parça atelyesinde zincir kırdığımız zamanlar. Yarım dolar için, tüm öğle sonrası, imanınız gevrerdi. Pis iş! Sonra da Bill Woodruff'un evine gidip birer kadeh içerdik. Gece, Bill cep dürbününü çıkarırdı ve herkes sırayla, avlunun karşı tarafındaki odada storları indirmeden soyunan bir kadına bakardı. Bu dürbün olayı, Bill Woodruff'un karısını öfkeden çıldırtırdı. Öc almak amacıyla, büyük delikleri olan bir bornoza bürünüp gelirdi. Şirret bir kadın, cinsel yönden soğuk; ama işi, arkadaşlardan birine yaklaşıp şunu demeye kadar götürürdü: «Kalçalarıma dokunun! Bakın, nasıl büyüt-

tüm!» Bill Woodruff, alaya vurur görünürdü. «Elbette, öyle yap, mıncıkla; aslında buz gibi soğuktur.» Böylece kadın, tur atmaya koyulurdu ve herkes onu biraz ısıtmak için mıncıklardı. Tuhaf bir çift. Bazan, onların birbirlerine tutkun oldukları sanılırdı. Ama kadın, adamı hep kendisinden uzak tutarak mutsuz ederdi. Adam şöyle derdi: «Onunla ayda bir kez yatıyorum, şansım yaver giderse.» Açıkça söylerdi bunu. Kadın, bundan pek etkilenmezdi, sıradan bir şaka yapılıyormuş gibi gülerdi.

Soğuk bir kadın olmakla kalmıyordu, açgözlüydü de. Hep mangiz isterdi. Hep, kendisine veremeyecekleri şeyler isterdi. Bu, adamın sinirine dokunurdu; nedenini biliyorduk; kendisi cimri bir adamdı. Yine de bir gün, iyi bir fikir geldi aklına: «Hah! Mangır istiyorsun, değil mi? Tamam, mangır vereceğim sana; ama önce, düzülmene izin vermen gerekir.» (Kendisini zevk için düzdürecek başka bir kadın bulabilmek için aptalca bir umuda hiç kapılmamıştı.) İşin tuhafı, kadın ondan ne zaman böyle bir para alsa, adatavşanı gibi kıvranmayı başarıyordu. Adam bundan vazgeçmiyordu. Kadının böyle bir şeyi yapabileceğine inanmıyordu. Derken, azar azar, bu soğuk karının bir seks manyağı gibi kendisine teslim olmasını sağlayan bahşişleri biriktirmek için fazla mesai yapmaya koyuldu. (Zavallı budala, bu mangırı bir başka tavuğa harcamayı düşünmedi. Asla!)

Ama arkadaşlar ve komşular, Bill Woodruff'un karısının öyle sanıldığı kadar berbat bir şey olmadığını keşfediyorlardı. Öyle görünüyordu ki, bu kadın, Tom'la, Dick'le, Harry ile de yatıyordu. Ne hikmetse, kocası ve efendisi olan adama koklatmıyordu. Hep bir şeyler istiyordu ondan. Baştanberi böyleydi. Yaradılıştan soğuk olup olmadığı, önem taşımıyor-

du. Kocası, onun soğuk olduğundan emindi. Eğer kendisine her şey bildirilmeseydi, karısı her yatış için ona para ödettirecekti ölünceye dek.

Ah! Ne iğrenç adamdı Bill Woodruff! Öyle görünmezdi ama gerektiğinde çok kötü olurdu. Neler döndüğünü öğrendiğinde, tek söz söylemedi. Sanki hiçbir şey olmamıştı. Sonra, bir akşam, işi bitirmeye karar verdi, karısını bekledi; bunu pek seyrek yapardı o, çünkü erken kalkmak zorundaydı, karısı ise eve hep geç dönerdi. Yine de, o gece, kadını bekledi; sonunda karısı geldi, gösterişli, küstah, biraz öfkeli, ve her zamanki gibi soğuk. Bill, açık açık sordu: «Nerdeydin bu akşam?» Kadın, eski yalanları yutturmaya çalıştı, doğal olarak. Bill, «Kapa çeneni, dedi, soyun, çabuk gir yatağa! Kadın kızdı, Dobra dobra söyledi bunu yapmayacağını. Adam, «İstek duymuyorsun, sanırım, dedi, daha iyi, şimdi seni yeniden ısıtacağım.» Kadını yatağa bağladı, ağzını tıkadı, ustura kayışını almaya gitti. Mutfakta biraz hardal elegeçirdi. Döndü, kadını kayışla kırbaçlayıp kan içinde bıraktı. Sonra da, kırbaç yaralarına hardal sürdü. «İşte bu, seni bütün gece sıcak tutacak.» Böyle diyerek, onu belinden büktü, bacaklarını araladı. «Şimdi sana, her zamanki ödememi yapacağım.» Cebinden bir kağıt para çıkardı, buruşturdu ve kadının kıçına soktu... Bill Woodruff konusunda bu kadar yeter; ama şunu da eklemek istiyorum ki o, iç rahatlığıyla devam etti yoluna, karısı Jadwiga'nın kendisine taktığı boynuzları taşıyarak.

Peki, tüm bunların amacı ne? Görünmeyeni ortaya çıkarmak ve şunu öğretmek:

EN BÜYÜK SANATÇI, BENLİĞİNDEKİ ROMANTİĞİ ALT EDEN KİŞİDİR.

Ö harfini, Farelere Ölüm olarak anlamak.

Ya siz ne söyleyeceksiniz.

Yalnızca bunu... Melia Hala'yı bakımevinde ziyaret günü geldiğinde annem biraz yemek hazırlardı, şişeyi peçetelerle sararken derdi ki: «Melia, kimyon rakısını hep sevmiştir.» Ziyaret sırası anneme geldiğinde ve annem ona, peki Melia, kimyon rakısını beğendin mi dediğinde, Melia başını hayır anlamında sallarken hangi rakı dediğinde, ben rakı filan görmedim dediğinde, onun kafadan çatlak olduğunu iyi bildiğinizi, ona rakıyı verdiğimi söyleyebilirdim size. Kendi bokunu yutacak kadar iflah olmaz deli Melia'nın boğazına rakı akıtmanın ne yararı olurdu ki?

Hava güzel olduğunda ve Stanley ile hep, onun amcası tarafından, ölü doğmuş bir bebeği mezarlığa götürmekle görevlendirildiğimizde, State Island'a gidecek feribota binerdik ve Özgürlük heykeli ufukta belirdiğinde, yallah, tekneden aşağı! Yağmurlu havalarda ise başka bir mahalleye giderdik ve ölüyü bir kanalizasyon deliğinden aşağı bırakırdık. Böylece lağım farelerine gün doğmuş olurdu. Yukarıdaki dünyaya açılan kapılara koşuşturan bu fareler bayram ederlerdi. O yıllarda bu ölü atma işi bize, on dolara kadar varan bir gelir sağlardı; iyi bir alem yaptıktan sonra, sabah için mutlaka, biraz hava almış bira ayırırdık; çünkü dünyada ağzı çiriş gibi edecek en iyi şey, hava almış biradır.

Başlangıçta beni rahatlatmış şeylerden söz ediyorum. Dünyanın başlangıç dönemindeyim. şimşirlerle çevrili bir bahçede. Gök kat kat; kumullar gibi. Gökkubbe bir tane değil, milyonlarca. Her gezegen, bir göz biçiminde; bir insan gözü, hiç kırpışmayan. Güzel bir kitap, yazılmak üzere; bu kitapta, size sevinç veren, acı veren her şey bulunacak. Bu kitap, yazılınca, adı *Bilinçaltının kavramları* olacak. Oğlak

derisiyle kaplanacak, harfleri ise altında olacak. Bu kitapta yaşamınızın çarpıtılmamış öyküsü bulunacak. Herkes onu okumak isteyecek; çünkü onda gerçek, yalnızca gerçek var olacak. Bu kitapta anlatılanlar, sizi uykunuzda güldürecek; balo salonunda, çevrenizdeki insanlardan hiçbirinin, sizdeki özelliği bilmediğini anladığınızda gözlerinizi yaşlarla dolduracak bu kitap. Hiç olmazsa birlikte güler ve ağlarlarken okuyabilecekler henüz yazılmamış bu kitabı; çünkü her sözcüğü kesinlikle doğru, ve bugüne dek sizden başka hiç kimse bu mutlak gerçeği yazmaya cesaret edememiştir; bu gerçekçi kitap, sizin içinizde olan bu kitap, insanları, sanki hiç gülmemişler; hiç ağlamamışlar gibi güldürecek, ağlatacaktır.

Başlangıçta, bu kitaptır acıları dindiren; bu gerçekçi kitap hiç kimse tarafından okunmamıştır, insanın benliğinde bulunmaktadır, beyaz oğlak derisiyle ciltlenmiştir, harfleri altındandır. Bu kitaptaki birçok dize, size Colossa'lılar ayeti kadar değerli gelecektir. Bu kitaptan çıkmıştır Kutsal Kitap, Kur'an ve tüm kutsal kitapları Doğu'nun. Tüm bu kitaplar, dünyanın başlangıcında yazılmıştır.

Şimdi de size bu kitabın teknik özelliklerini ve oluşumunu anlatacağım.

Bu kitabı açtığınızda, içindeki resimlerin tuhaf, sümüksü güzelliğini hemen farkedeceksiniz. Yine hemen farkedeceğiniz gibi, yazar, gözün yanılsamasını terketmiş, üçüncü gözden daha üstün bir görme yetisini kullanmıştır. Kundaktaki yazarı ayağa kaldırıp merkez beynin sınırına dek çıkartan *Praxus* adlı sanatçının bir portresi bulunur kapakta genellikle. Yazar, kalın camlı gözlük takar hep. Uyanık geçen olağan yaşantıda yazar, normal bir görme gücüne sahiptir, ama onda bir kusur sayılmalıdır bu; kapak resminde ise miyop olarak çizilmiştir,

düşlerin plazmasını hemen görebilsin diye. Düş yöntemi sayesinde, yazar, jeolojik ölümlülüğünün dış katmanları söker çıkarır; o zaman dışarıya, pey gambersi benliğiyle birlikte, yarı sıvı bir hava çıkar. Artık, doğasının biçimden yoksun yanı geçerlidir. Görünen benliği boğan bu sıvı ile birlikte yazar, amipsi benliğini, şizofrenik alışkanlıklarının eşiğinin altında akıtır. Bu sıvıda, bir embriyon gibi, sevinçle, özgürce yüzer.

Ama, şunu sorunuz : Sol elinde tuttuğu kuş, ne anlama geliyor?

Yalnız şu anlama : Bu kuş, tümüyle metafizik bir şeydir; jeolojik dördüncü zamandan kalma; sırtındaki ufacık delikten, varlıkların doğası üzerine dinsel sözler fışkırtır. Tüm olarak, yok olmuştur. Ama bir özlenti olarak, gerçekliğini korur; ancak, denge halinde bırakılmalıdır. Alman'lar onu, guguklu saatlerinde ölümsüzleştirdiler; Siyam'da, 23'üncü krallığın paralarında görülür. Dikkat ederseniz, kanatları küçülmüş; çünkü düşün sahte felç ortamında o, uçma gereksinimi duymaz, uçuyor olduğuna *hayal etmek* yeter ona. Gobi çölünü geçerken gagasının dibi yıpranmış. Edepsiz bir kuş değil; yuvasını pislettiği görülmemiştir. Dönüşüme uğrayacağı zaman, ceviz büyüklüğünde ve benekli bir yumurta çıkarır. Acıktığında, Mutlak'la beslenir, ama yırtıcı bir kuş değildir. Göçmen bir kuştur ve kanatlarının aşınmışlığına karşın sürekli uçar, büyük düşsel uazklıkları aşar.

Bu konu anlaşıldıysa, başka bir şeyi ele alabiliriz artık; örneğin yazarın sol dirseğine asılı olan şeyi. Alçakgönüllülükle söyleyeyim ki bunun açıklanması biraz daha güç; çünkü arka beynin yaralı dokusuna dadanmış, öznel, çok güzel bir imge bu. Dirseğe bitişik ise de, ona asılı değil. Kol kıvrımının

oluşturduğu eğride bulunur; yani belirgin bir ideolojik kavram değil, bir simgedir. Alt yüzdeki rakkamlar, runik oluşumlardır, metronom bunlara uyarak devinir. Tüm müzik yapıtları, bu rakkamlara dayanır; gizli bir matematiktir bu. Bu rakkamlar, zihni, organik kalıplara sokarlar; böylece biçim ve yapı, mantığa hoş bir süreklilik kazandırır.

Bu da anlaşıldığına göre, şunu ekleyeceğim : Arka plandaki konik cisim, tek bir şey üretebilmektedir; tembellik.(1) Paulos'un doktrininde anılan, sıradan bir tembellik değil bu; zevkin yakıcı dumanlarının neden olduğu, bir tür bağdokusu iltihabı. Ancak şunu belirtmek gerek: Konik cismin başındaki hale, ne bir disktir ne cankurtaran simidi; yalnızca epistemolojik bir olgudur, Satürn'ün hüzünlü yıllarında görünen olağanüstü bir şeydir.

Şimdi, değerli okuyucular; bu portreyi, Petunya'nın da konduğu P rafına kaldırmadan önce bana bir soru yöneltmenizi rica ediyorum. Bu sevgili ölü yüze son kez bakmamızdan önce konuşmak isteyen var mı? Lütfen. Birisinin sesi mi geliyor kulağıma, yoksa bir ayakkabı gıcırtısı mı? Birisi soru yöneltiyor, yanılmıyorsam. Birisi bana soruyor, ufuk çizgisindeki küçük karaltının bir homongolos olup olmadığını. Doğru mu? Eaton birader, bana soruyorsunuz, ufuk çizgisindeki bu küçük karaltı homongolos olabilir mi diye.

Eaton birader bilmiyor. Olabilir de, olamaz da diyor.

Hem yanılmıyorsunuz, hem yanılıyorsunuz, Eaton birader. Yanılıyorsunuz; çünkü ipotek yasa-

(1) Konik cisim; daha önce üçüncü göz olarak çevirdiğimiz, beyindeki epifiz bezi olabilir; bunun, gizli güçleri olduğuna inanılırdı. — Çev.

sı, ayaklardan kurtulmaya izin vermez. Yanılıyorsunuz; çünkü denklemde sonsuz işareti değil, yaldız işareti var. Yanılmıyorsunuz; çünkü yanlış olan bir şey, belirsizliğin göstergesidir ve ölü maddeleri sürükleyip götürmek için tulumbalı boru, elverişli değildir. Eaton birader, ufuk çizgisinde gördüğünüz şey, ne bir homongolostur, ne silindir şapka. Praxus'un gölgesidir o. Praxus'un önemi arttıkça gölgesi kısalır. deolojik üçüncü zamandaki ayın sınırlarının ötesinde ilerleyen Praxus, gittikçe kurtulur dünyasal görünüşünden. Azar azar kurtarır kendini tözün aynasından. Son yanılsamanın da yok olacağı gün, Praxus hiç gölge salmayacak. Çoban türküsünün 49'uncu paraleline gelince duracak, soğuk alevler içinde. Paranoya ortadan kalkacak. Bedenler kabuklarından soyunacak; organlar, ışıkta korkusuzca görünecekler. Savaş çıkarsa, iç organları, astrolojik anlamlarına göre yeniden düzenleme inceliğini göstereceksiniz. Gün, iç organların üzerine doğuyor. Mantığa paydos, hayvan falına da. Yeni bir gök, yeni bir dünya var olacak. İnsanın günahı bağışlanacak.

Y rafına kondu bu yazı, kutsal kitap yorumu olarak.